

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PRVI ODJEL

PREDMET J.L. PROTIV ITALIJE

(Predstavka br. 5671/16)

PRESUDA

Čl. 8 • Pozitivne obaveze • „Sekundarna viktimizacija“ žrtve seksualnog nasilja kao rezultat krivice, moralizatorskih primjedbi i prenošenja seksističkih stereotipa u razlozima presude • Vlasti su osigurale poštovanje ličnog integriteta podnositeljice predstavke tokom istrage i postupka suđenja

STRAZSBUR

27. maj 2021

Ova će presuda postati konačna pod uslovima definisanim u članu 44. stav 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu J.L. protiv Italije,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u sastavu :

Ksenija Turković, *predsjednik*,

Krzysztof Wojtyczek,

Alena Poláčková,

Péter Paczolay,

Gilberto Felici,

Erik Wennerström,

Raffaele Sabato, *sudije*,

i de Liv Tigerstedt, *zamjenik sekretara odjela*,

Uzimajući u obzir gore navedenu predstavku (br. 5671/16) protiv Republike Italije, čija je državljanka, gđa J.L. (dalje u tekstu: podnositeljica predstavke), pokrenula postupak pred Sudom 19. januara 2016. godine prema članu 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija),

S obzirom na odluku predsjednika Odjela da ne otkrije identitet podnositeljice predstavke,

Uzimajući u obzir zapažanja stranaka,

Imajući u vidu da su 29. januara 2018. godine pritužbe podnositeljice predstavke predstavljene Vladi, dok je ostatak predstavke, tj., pritužbe koje je podnijela majka podnositeljice predstavke, proglašen neprihvatljivim u skladu s članom 54. stav 3. Poslovnika Suda,

Nakon vijećanja na Vijeću 8. aprila 2021.

Donosi slijedeću presudu, usvojenu tog dana:

UVOD

1. Podnositeljica predstavke se žali da je krivični postupak nakon tužbe za grupno silovanje koju je ona podnijela zanemario pozitivnu obavezu koja je, po njenom mišljenju, bila na nacionalnim vlastima da je efikasno zaštite od seksualnog nasilja koje tvrdi da je pretrpjela i da joj garantuje zaštitu njenog prava na privatnost i lični integritet. Ona tu vidi kršenje članova 8 i 14 Konvencije.

ČINJENICE

2. Podnositeljica predstavke je rođena 1986. godine i živi u Scandicci. Zastupali su je advokati iz Rima gđa. S. Menichetti i gđa. C. Carrano.

3. Vladu Italije (u daljem tekstu: Vlada) zastupali su njihova bivša zastupnica, gđa E. Spatafora, i njihova bivša kozastupnica, gđa M. Aversano.

I. NAVODI O SILOVANJU KOJE ISTIČE PODNOSITELJICA PREDSTAVKE

4. Podnositeljica predstavke, koja je tada bila student istorije umetnosti i pozorišta, objašnjava da se 25. jula 2008. uveče, oko ponoći, pridružila L.L.-u i njegovim prijateljima u „Fortezza da Basso“, javnom prostoru u gradu Firenze koja se nalazila u bivšoj vojnoj tvrđavi gdje su se održavale predstave.

5. U okviru preliminarne istrage (vidi tačke 12-13 i 15 dole), podnositeljica predstavke je tokom saslušanja pred policijom i Tužilaštvom izjavila da je upoznala L.L. na pozorišnom kursu dvije godine ranije i da je "igrala u februaru 2008. u kratkom filmu koji je napisao i režirao, u kojem je igrala ulogu prostitutke koja je bila izložena nasilju. Tvrdila je i da je imala slučajni seks sa L. L. 5. juna 2008.

6. Objasnila je da ju je L. L. pozvao da mu se pridruži 25. jula u tvrđavi i da joj je obećao dati "mali poklon". Odlučila je prihvatiti poziv u nadi da će dobiti slike kratkog filma i dobiti dio svoje plate. S obzirom da je bio bolestan, njen pratilac nije bio u njenom društvu to veče. Navela je da je tokom večeri popila više čaša likera (šut) koje su ponudili L. L. i njeni prijatelji, do te mjere da je brzo izgubila kontrolu nad svojim postupcima i imala poteškoća u hodanju. Istražiteljima je rekla da je L. L. bio svjestan njene slabe otpornosti na alkohol.

7. Oko 1:30 ujutro, navodno je pratila do kupatila tvrđave D.S. - jednog od L.L.-ovih prijatelja za kojeg je rekla da se već srela i sa kojim je ranije imala seks nekoliko sedmica ranije, a koji je na tvrđavi predstavke oralni seks. Izjavila je da je bila neugodno iznenađena ponašanjem D.S.-a, ali da pod utjecajem alkohola nije mogla da mu se suprotstavi. Objasnila je da su kasnije ona i drugi jahali mehaničkog bika koji je bio postavljen u blizini štanda za osvježanje, a zatim je sa grupom prijatelja plesala na podijumu za ples. Ona je navela da je pred kraj večeri pila koktele koje su redom nudili L. L. i njegovi prijatelji i barmen u baru.

8. Oko 3 sata, kako se veče bližilo kraju, a tvrđava se trebala zatvoriti, šestorica L.L.-ovih prijatelja, uključujući D.S. -a, navodno su je dopratili do izlaza i počeli je zlostavljati milujući je po grudima i vježbajući dodirivanje njenih genitalija. Navodno im se pridružio L.L., koji ih je čekao na izlazu nakon što je nekoliko minuta ranije otišao kako bi odveo svoju djevojku kući. Podnositeljica predstavke se navodno opirala i vikala: 'Šta to radite? Zatim se navodno pokušala odvojiti i vratiti svom biciklu, ali je navodno gurnuta u suprotnom smjeru i usmjerena prema automobilu L. L., gdje je navodno bila prisiljena na višestruki spolni odnos s članovima grupe.

9. Podnositeljica predstavke je izjavila da se jasno sjeća prisustva sedmorice muškaraca u automobilu, uključujući i D.S., za kojeg je rečeno da je sjedio na prednjem sjedištu. Objasnila je da su je svi muškarci naizmjenice zlostavljali, kako vaginalnom penetracijom, tako i oralnim seksom, grizući joj grudi i genitalije, imobilizirajući je u rukama, te nasilno raširivši noge, do te mjere da je kasnije pretrpjela modrice i bol, posebno u njenoj vilici.

Podnositeljica predstavke je dodao da su muškarci ejakulirali i spomenula prisutnost jakog mirisa sperme u automobilu. Nadalje je izjavila da je bila u stanju šoka i zbunjenosti tokom nasilja, te nije mogla reagirati. Podnositeljica predstavke je tada izjavila da je uspjela doći k sebi i da se izvukla oko 4 sata ujutro. Rekla je da su njeni napadači bili "skoro iznenađeni" njezinom iznenadnom reakcijom. Kad je izašla iz auta, shvatila je da je pomjeren i da je parkiran na mjestu koje nije poznavala, ali je navodno naknadno identificirala da je to ulica Cosseria. Još uvijek u šoku, navodno je hodala besciljno, a zatim je pronašla bicikl (vidi tačku 21. ispod) i vratila se kući, gdje je ispričala svom pratiocu šta se desilo

10. U popodnevnim satima 26. jula 2008. godine, podnositeljica predstavke, u pratnji pratioca i prijateljice, otišla je u centar za borbu protiv nasilja u Univerzitetškoj bolnici Careggi i objasnila da je bila žrtva kolektivnog silovanja. Ginekolozi centra su napravili ljeakarsko uvjerenje koje pokazuje modrice na obje podlaktice, ogrebotinu od dva centimetra na desnoj bedri, iritaciju areole lijeve dojke i crvenilo u genitalnom području.

Ljekar u Centru za borbu protiv nasilja sastavio je izvještaj o činjenicama koje je opisala podnositeljica predstavke. Nakon potpisivanja, zatražila je izmjenu odlomka navedenog izvještaja navodeći da se, nakon što je pretrpjela nasilje, prijavila da se vratila biciklu pješice i da je napadači nisu pratili automobilom, kako je napisano u prvoj verziji izvještaja (vidi tačku 21. ispod). Kopija navedenog izvještaja poslana je policiji.

11. U mjesecima nakon događaja, podnositeljica predstavke je patila od psihičkih poremećaja i imala je napad panike. Pratila ju je psihologinja iz centra Artemisia - centra za pomoć žrtvama nasilja kojim upravlja privatno udruženje, a finansiraju ga lokalne zajednice - kome se obratila za pomoć, te je hospitalizirana zbog posttraumatskog stresnog poremećaja u bolnici Careggi od 21. januara do 11. februara 2009.

II. KRIVIČNI POSTUPAK

12. Dana 30. jula 2008. godine, policija u Firenci je pozvala i ispitala podnositeljicu predstavke, koja je primila izveštaj koji je sastavio Careggi centar za borbu protiv nasilja. Istog dana podnijela je tužbu protiv svojih navodnih napadača.

13. Dana 31. jula, policija ju je pozvala i ispitala u Raveni, gradu u kojem je bila u posjeti s prijateljima. Još jednom je ispričala svoju verziju činjenica i nastavila identifikaciju svojih navodnih napadača na slikama snimljenim tokom večeri.

14. Istog dana, u Firenci, sedmorici osumnjičenih, uključujući D.S., određen je pritvor. Pravosudna policija zaplijenila im je mobilne telefone, čiji su zapisi pregledani, kao i automobil u kojem se navodno dogodio napad. Tužilaštvo je naložilo vještačenje s ciljem otkrivanja tragova bioloških tečnosti koji su se mogli izliti u automobilu i na odjeći podnositeljice predstavke, kao i utvrđivanja terminala koje su mogli aktivirati telefoni osumnjičenih i podnositeljice predstavke u noći incidenta.

15. Na saslušanju u Tužilaštvu u Firenci tokom ročišta koje je održano 16. septembra 2008. između 18.30 i 22.10, podnositeljica predstavke je ponovo prepričala tok noći od 25. do 26. jula i navela detalje o svom odnosu sa L.L. i drugim osumnjičenim prije nego što su to učini. Na kraju rasprave, javno Tužilaštvo je uputilo pravosudnu policiju da identifikuje i ispita kao svjedoke osobe koje je podnositeljica predstavke citirala i zatražilo od forenzičke policije da pribavi planimetrije mjesta kako je to navela potonja u svom iskazu kako bi se utvrdilo tačno mjesto gdje su se činjenice dogodile.

16. Neodređenog datuma istražitelji su obišli lice mjesta u prisustvu podnositeljice predstavke.

17. Dana 29. aprila 2009. godine, javni tužilac u Firenci upisao je imena sedam osoba koje je podnositeljica predstavke navela, u registar osoba za koje se sumnja da su osumnjičene za krivično djelo seksualnog nasilja u grupama s otežavajućim okolnostima.

18. Dana 11. maja 2010. godine, osumnjičenima je suđeno pred Sudom u Firenci. Podnositeljica predstavke i Općina Firenca postali su građanske stranke u postupku.

19. U kontekstu prvostepenog suđenja pred Sudom u Firenci, od 17. septembra 2010. do 14. januara 2013. održano je osamnaest javnih rasprava. Nakon konsultacija sa stranama, predsjednik Suda, navodeći osjetljivost i osjetljivu materiju i potrebu da se podnositeljica predstavke očuva što je više moguće, odbio je dozvoliti novinarima prisutnim u prostoriji da snime postupak.

20. Ročišta od 8. februara i 13 maja 2011 bila su u potpunosti posvećena saslušanju podnositeljice predstavke. Izvještaj je sačinjen na četiri stotine trideset stranica. Podnositeljicu predstavke ispitali su javni tužilac i osam advokata odbrane. Iz zapisnika s ročišta proizilazi da je predsjednik Suda u nekoliko navrata intervenirao kako bi spriječio što je moguće više različitih advokata optuženih da elaboriraju pitanja koja je žrtva već postavila, a koja nisu imala ništa u vezi sa slučajem ili su strogo lične prirode. Predsjedavajući sudija je dalje naložio kratku pauzu za saslušanje kako bi se podnositeljici predstavke omogućilo da se oporavi od emocija.

21. Tokom ročišta saslušane su i osobe koje su uzele iskaz podnositeljice predstavke nakon dešavanja, tj., njen tadašnji saputnik i njena prijateljica, nekoliko prijatelja podnositeljice predstavke i navodni počiniooci, među kojima je i djevojka L.L., nekoliko ljudi prisutnih na zabavi te večeri, ginekolozi centra za borbu protiv nasilja i psiholog centra Artemisia, kao i službenici sudske i forenzičke policije koji su učestvovali u istragama. Konkretno, doktorica iz centra za borbu protiv nasilja, koja je vidjela podnositeljicu predstavke dan nakon incidenta, izjavila je da je zatražila izmjenju odlomka u izvještaju nakon što ga je pročitala. Željela je pojasniti da se, nakon što je pretrpjela predmetno nasilje, vratila do svog bicikla i da je tamo nisu pratili automobilom članovi grupe, kako je navedeno u izvještaju.

22. Osim toga, tri osobe, L.B., S.S. i S.L., koje su bile prisutne kada je podnositeljica predstavke napustila tvrđavu s optuženima, Sud je saslušao kao svjedoke. Konkretno, L.B. i S.S., dva uposlenika zadužena za sigurnost i kontrolu pristupa tvrđavi, izjavili su da je podnositeljica predstavke na izlasku iz tvrđave bila vidljivo pod utjecajem alkohola, zbog kojeg nije mogla samostalno hodati i da je imala podršku od strane dva muškarca koji su dodirivali njene intimne dijelove i bili okruženi drugim muškarcima. L.B. i S.S. istakli su da mlada žena nije reagirala i da izgleda nije bila u stanju pružiti otpor. Zabrinuta, dva svjedoka su tada navodno zatražila objašnjenje od mladića, koji su navodno odgovorili prije odlaska "nismo mi krivi što je ona svinja".

23. S.L. je izjavila da je na kraju večeri saznala od pet prijatelja - koje je Sud takođe saslušao - da su se grupa muškaraca i mlada žena tokom večeri istakli svojim nesputanim ponašanjem i eksplicitnim seksualnim pristupima. Muškarci su mladoj ženi nekoliko puta nudili alkoholno piće. Dok je napuštala tvrđavu, činilo se da je potonja, okružen grupom muškaraca koji su je dodirivali i ljubili, bila pod utjecajem alkohola. S. L. i njegovi prijatelji su oklijevali da intervenišu. Troje od njih su smatrali da je mlada žena slobodno odlučila otići s muškarcima, dok je drugo dvoje smatralo da nije lucidna niti u mogućnosti dati svoj pristanak. Zabrinuta zbog mlade žene, S.L. je odlučila prići grupi i pratiti je nekoliko trenutaka. Čula je da je podnositeljica predstavke tražila od muškaraca da prestanu i ostave je na miru (*"Ora basta! Lasciatemi stare!"*).

Ponudila je svoju pomoć, ali joj je rekla da ne mora brinuti, da su muškarci koji su je pratili prijatelji i da će je odvesti kući. Nakon pogrđnih komentara grupe muškaraca prema njoj (*"Odlazi! Pazi na svoja posla! Ko si ti? Neko iz lige za borbu protiv nasilja?"*), Mlada žena je takođe dodala: *"Žao mi je, moja je greška, prije sam bila lezbijka, a sada sam heteroseksualna "*. Prema S.L., mlada žena, iako se zabavljala komentarima muškaraca, izgledala je odsutna i da nije bila u potpunosti svjesna situacije.

24. Tokom saslušanja na Sudu, podnositeljica predstavke je izjavila da se ne sjeća S.L. Takođe su je advokati optuženih ispitivali o njenoj porodici i sentimentalnoj situaciji, kao i o njenim seksualnim iskustvima. Osim toga, saslušana je o svojoj odluci, dvadeset dana nakon incidenta, da prati prijatelja u Srbiju od 15. do 25. augusta 2008. godine i da učestvuje u umetničkoj radionici pod nazivom „Seks u tranziciji“. Objasnila je da je odlučila napustiti Firencu kako bi izbjegla susret sa svojim napadačima, ali je bila prisiljena vratiti se ranije nego što je planirano nakon teškog napada panike koji je zahtijevao hospitalizaciju.

25. Tokom ročišta održanog 28. i 29. februara 2012. godine, Sud je saslušao sedmoricu optuženih, koji su potvrdili da D.S. nije bio prisutan ni na izlazu iz tvrđave ni u automobilu. Prema verziji događaja koju su iznijeli optuženi, osim D.S., podnositeljica predstavke bila je provokativna tokom cijele večeri, kako po načinu na koji je bila odjevena, tako i po svom senzualnom i vulgarnom držanju. Niko je nije prisilio da pije. D.S.-u je takođe uradila felacio u kupatilu tvrđave, i to je odmah otkriveno cijeloj grupi prijatelja.

L.L. je tvrdio da ga je podnositeljica predstavke uvijek fizički privlačila, o čemu svjedoči i dokaz o seksualnom odnosu 5. juna 2008. godine, te da je lagala kada je rekla da je otišla u tvrđavu 25. jula s ciljem da dobije naknadu za kratki film u kojem je igrala, jer je njen nastup već bio plaćen.

26. Optuženi su izjavili da je podnositeljica predstavke jahala na mehaničkom biku pokazujući svoje crveno rublje i da je raskalašeno i nespustano plesala sa svakim od njih. Tvrdili su da ih je na kraju noći na sastanku navodila da imaju seks rekavši: "A sada želim da me svi jebete!" ", I da je, kad je L.L. otišao sa svojom djevojkom, pozvala ga i zamolila da im se pridruži. Ukazali su da je grupa bila euforična i da je raspoloženje bilo svečano (goliardico), ali da niko nije bio nesposoban djelovati zbog alkohola. Tvrdili su da je podnositeljica predstavke hodala bez poteškoća i djelovala samouvjereno, provocirajući ih i pozivajući ih na seks. Objasnili su da je, kad ih je S.L. zaustavila na izlazu iz tvrđave, podnositeljica predstavke reagirala tako što ju je uvjerila i zahtijevala njenu slobodu da se ponaša seksualno kako je smatrala prikladnim.

27. Nakon toga, seksualni pristupi podnositeljice predstavke su se pojačali i grupa je odlučila da se odveze do udaljenijeg i manje izloženog pogleda prolaznika. Njihov izbor pao je na parkiralište kioska koji se nalazi na ulici Mariti. Podnositeljica predstavke je tamo imala dvostruki seksualni odnos sa dvoje njih, a ostalima je radila felacio, koji nisu imali erekciju niti su imali ejakulaciju, ismijavajući je. Šestorica muškaraca tada su joj ponudili da je odvedu kući, ali kada je ona odbila, odvezli su je nazad do njenog bicikla, koji se nalazio u blizini tvrđave. Jedan od optuženih, D.A., tvrdio je da se sjemena tečnost kompatibilna s njegovom DNK, koja je pronađena na majici podnositeljice predstavke (vidi tačku 32 dole), može objasniti dodirrom koji se dogodio tokom putovanja u vožnji do kioska.

III. SUDSKE ODLUKE

28. Presudom od 14. januara 2013. godine, sud u Firenci osudio je šestoricu od sedmorice optuženih zbog toga što su naveli osobu u stanju fizičke i psihičke inferiornosti da izvrši ili podnese djela seksualne prirode, što je kažnjivo po članu 609bis, stav 1, uzeto zajedno s članom 609.okt. S druge strane, oslobodio ih je optužbi za seksualno nasilje nasiljem, u smislu člana 609bis stav 1. Sedmi optuženi, D.S., oslobođen je, jer je istraga pokazala da, ako je zaista bio prisutan tokom večeri, nije s ostalim napustio tvrđavu i nije učestvovao u silovanju.

29. U svojoj presudi, Sud je prije svega primijetio da su se verzije strana saglasile o stvarnosti seksualnog odnosa na sastanku, ali da su se s druge strane značajno razlikovale po pitanju pristanka. Zatim je primijetio da verzija činjenica koju je podnositeljica predstavkedala, predstavlja nedosljednosti i izgleda nelogična u nekoliko aspekata, posebno u pogledu početnog dijela činjenica. Konkretno, objašnjenja podnositeljice predstavke o razlozima koji su je motivirali da prihvati poziv L.L. da mu se pridruži u tvrđavi, a zatim i ostane tamo, kada joj nije uručen dar i ponašanje grupe

prijatelja prema njoj činio se neprimjerenim, činilo mu se malo verodostojnim.

30. S druge strane, Sud je otkrio da su izjave žrtve o toku događaja u tačnom trenutku napuštanja tvrđave u potpunosti potkrijepljene direktnim svjedočenjima S.L., L.B. i S.S. Stoga je smatrao da se podnositeljica predstavke može uzeti u obzir kao vjerodostojna u odnosu na rekonstrukciju ovog dijela večeri - osim po pitanju prisustva ili neprisustva D.S.-a, ali da je njegov kredibilitet ostao sumnjiv u pogledu rekonstrukcije početka i kraja večeri. S tim u vezi je naznačio da se prema određenoj sudskoj praksi Kasacionog suda može vjerodostojnost žrtve procijeniti "fragmentiranom ocjenom" njegovih izjava sve dok ne postoje činjenične i logičke kontradikcije različitih priča o činjenicama.

31. Što se tiče toka događaja nakon napuštanja tvrđave, Sud je primijetio da je učešće D.S.-a u iznijetim činjenicama isključeno zahvaljujući sprovedenim istragama, koje su pokazale da je, suprotno onome što je podnositeljica predstavke izjavila, D.S. nije napustio tvrđavu s grupom. Napomenuo je i da su telefonski zapisi i pregled terminala aktiviranih putem telefona zainteresovanih strana negirali verziju podnositeljice predstavke o mjestu na kojem je automobil bio parkiran tokom događaja koje je ona ispričala, potvrđujući izjave optuženih o ovoj tački. Osim toga, istražitelji su izvršili simulacije koje su pokazale da je podnositeljici predstavke bilo nemoguće doći do bicikla pješice s navedene lokacije, što je u suprotnosti i s njenim svjedočenjem.

32. Osim toga, Sud je smatrao da povrede koje je ljekar uočio u Centru za borbu protiv nasilja dvanaest sati nakon incidenta (vidi tačku 10. gore) nisu kompatibilne s intenzitetom nasilja koji je podnositeljica predstavke iznijela, a povrede su bile uzrokovane jednostavnim izvršenjem seksualnog čina u automobilu, koji optuženi nisu osporavali. Osim toga, nije pronađen trag sjemene tekućine ni nakon uzimanja vaginalnog i oralnog brisa na podnositeljici predstavke ili u automobilu, što je u suprotnosti s njenim izjavama o "jakom mirisu sperme" i potkrepljuje tvrdnje optuženih da nisu ejakulirali u autu. Štaviše, ispitivanje bioloških tragova na odjeći podnositeljice predstavke, posebno na poledini njene majice, omogućilo je samo identifikaciju DNK jednog optuženog, D.A.

33. Sud je tada smatrao da hipoteza prema kojoj su se optuženi barem nadali da će doživjeti transgresivno veče, koristeći podnositeljicu predstavke za izvođenje erotskih igara, nije bila samo nagađanje. On je to vidio u činjenici da su telefonske poruke koje su optuženi razmijenili popodne 25. jula ukazivale na buduće prisustvo žene na tvrđavi. On je takođe opisao kao zabrinjavajući škrti sadržaj teksta koji je napisao L.L. i pronađen u njegovom automobilu, a koji je izgledao kao da izaziva morbidan odnos s podnositeljicom predstavke.

34. U svakom slučaju, smatrao je da, suprotno izjavama svih optuženih, situacija koju su opisali S.L., L.B. i S.S. nije bila "euforična" niti "svečana". Potkrepljujući iskazi navedenih svjedoka zaista su omogućili nepobitnu demonstraciju da je podnositeljica predstavke bila pod uticajem alkohola

kada je sa šestoricom optuženih napustila tvrđavu. Iako nije dokazano da je njeno stanje posljedica poticanja na konzumiranje alkohola u svrhu seksualnog zlostavljanja, činjenica je da se pokazalo da je podnositeljica predstavke bila pijana, da je imala poteškoća u hodaњу i da je sposobnost da pristane na seks bila vidno oštećena.

35. Sud je smatrao da bi se stanje u kojem se podnositeljica predstavke našla, u vrijeme koje su svjedoci posmatrali i u periodu koji nije bilo moguće precizno utvrditi, trebalo klasifikovati kao "stanje inferiornosti" i fizičke i psihičke. On je precizirao da u pitanjima seksualnog nasilja pojam inferiornosti nije nužno povezan s mentalnom patologijom žrtve, ali može proizlaziti iz različitih faktora, pod uvjetom da njihova ozbiljnost (*incisività*) može barem umanjiti (*viziare*) pristanak. Dodao je da pojam inferiornosti ne zahtijeva apsolutno potčinjavanje žrtve, ali da je kompatibilan s određenim stepenom otpora žrtve.

36. Podsjetio je da bi se krivično djelo seksualnog nasilja zloupotrebom stanja inferiornosti osobe kažnjivo prema članu 609bis stav 2, stav 1 Krivičnog zakona moglo okarakterizirati činjenicom prisile, bez nužnog pribjegavanja nasilju ili zastrašivanju, osoba koja je zbog svog inferiornog stanja postala nesposobna da se suprotstavi, s ciljem da se od nje učini predmet seksualnog zadovoljstva. Što se tiče moralnog elementa krivičnog djela, objasnio je da uključuje i svijest o stanju inferiornosti žrtve - element koji je po njegovom mišljenju nesumnjivo prisutan u ovom predmetu - i djelovanje u seksualne svrhe. On je pojasnio da stanje inferiornosti ne mora nužno biti uzrokovano agresorom, već da to može biti posljedica vanjskih faktora okoline.

37. Šest osuđenika se žalilo. Tvrdili su da je podnositeljica predstavke lagala najmanje 29 puta i smatrali su da ove brojne lažne izjave dokazuju njen potpuni nedostatak kredibiliteta. S obzirom na to da je njena verzija činjenica u cjelini upitna, smatrali su da je fragmentirana ocjena podnositeljicinih izjava koju je dao Sud kontradiktorna i pogrešna u svjetlu sudske prakse po tom pitanju. U lažima, koje je Sud priznao, podnositeljice predstavke vidjele su znak pokajanja podnositeljice predstavke u odnosu na grupno seksualno iskustvo na koje je ipak pristala. Tvrdili su da stanje fizičke inferiornosti koje bi poništilo pristanak podnositeljice predstavke nije dokazano i da je njeno stanje mentalne inferiornosti negirano raznim iskazima koje je prikupio Sud. Oni su dalje tvrdili da ionako nisu mogli biti svjesni bilo kakve inferiornosti podnositeljice predstavke, jer su svi bili pod uticajem alkohola.

38. Presudom od 4. marta 2015. godine, podnesenom 3. juna 2015. godine, Apelacioni sud u Firenci oslobodio je šest optuženika osuđenih u prvom stepenu (vidi tačku 28 gore). Odmah je zaključio da je dio prvostepene presude koji se odnosi na oslobađajuću presudu za krivično djelo silovanja počinjeno nasiljem ili prijetnjama (član 609bis stav 1 Krivičnog zakona) postao *res judicata*, s obzirom da se tužilac nije žalio protiv ovog dijela presude. Shodno tome, bilo je samo pitanje da ispita pitanje zloupotrebe pretpostavljenog stanja inferiornosti oštećene strane (član 609bis, stav 2) i,

shodno tome, da analizira stanje u kojem se podnositeljica predstavke nalazila u vrijeme događaja.

39. Apelacioni sud je smatrao da su višestruke nedosljednosti koje je Sud uočio u verziji činjenica podnositeljice predstavke (vidi tačke 29. i 31. gore) potkopale verodostojnost ove potonje u cjelini. Smatrao je da je Prvostepeni sud pogriješio u provedenoj fragmentiranoj procjeni različitih izjava podnositeljice predstavke i priznao njen kredibilitet s obzirom na dio činjenica. S tim u vezi, precizirano je da je prema sudskoj praksi Kasacionog suda po tom pitanju fragmentirana ocjena izjava žrtve seksualnog nasilja moguća samo u slučajevima kada se sporne izjave odnose na različite činjenice jedna od druge, kao što su zasebne epizode zlostavljanja, neke su potkrijepljenije od drugih. Zaključuje da, budući da se u ovom slučaju radilo o prosuđivanju jedne epizode nasilja, "fragmentirana procjena" vjerodostojnosti žrtve nije bila moguća. U svjetlu svih njenih izjava, kredibilitet žrtve je morao biti ocijenjen.

40. Apelacioni sud je dodao da izjave podnositeljice predstavke nisu potkrijepljene drugim dokazima, već su, naprotiv, bile u suprotnosti s izvještajem ginekološkog pregleda, u kojem su konstatovane povrede nespojive a navodima podnositeljice predstavke, kao i rezultatima analize tragove tjelesnih tečnosti koje su sprovedene u automobilu, na odjeći podnositeljice predstavke i na njoj. Konačno, ocijenio je da je njen odgovor dat S.L. daleko od vapaja za pomoć, nego više kao reafirmacija njenih seksualnih izbora, prvo homoseksualnih, a zatim i heteroseksualnih.

41. U pogledu stanja inferiornosti u kojem se podnositeljica predstavke našla, kako je izjavila, Apelacioni sud je od početka smatrao da je potrebno isključiti svaki psihološki nedostatak podnositeljice predstavke koji bi mogao uticati na njen pristanak. Dodala je da iako je prolazila kroz teške porodične i sentimentalne trenutke- majka joj je bila teško bolesna, otac je bio odsutan, a ona je nedavno doživjela romantični prekid i upravo je započinjala vezu s muškarcem kratko nakon što ga je upoznala -, podnositeljica predstavke je bila mlada žena "zasigurno krhka, ali i kreativna i nesputana", sposobna da upravlja svojom (bi) seksualnošću i da ima neobavezan seks u koji nije bila potpuno uvjerena ", kao što su bili oni sa L.L. nasred ulice i sa D.S., obadvojicu je srela nekoliko dana prije činjenica, ili poput felacija koji je potonjem dat u toaletima tvrđave, nakon čega su uslijedile igre i igre s mehaničkim bikom.

42. Apelacioni sud je takođe primjetio da je nekoliko svjedoka izjavilo da je podnositeljica predstavke imala krajnje provokativan i vulgaran stav, da je lascivno plesala dok je grlila neke od optuženih i da je nakon što je imala seksualni odnos sa D.S. u kupatilu, činjenica koja je odmah otkrivena grupi prijatelja, pokazala je svoje crveno rublje dok je jahala na mehaničkom biku. Apelacioni sud je također primijetio da su sa svoje strane svjedoci L.B. i S.S. jednostavno naznačili da se čini da je podnositeljica predstavke bila pod utjecajem alkohola i da je imala poteškoća u hodaњу kad je napuštala park. Konačno, Apelacioni sud je smatrao da iskaz S.L. koji se odnosi na reakciju podnositeljice predstavke kada je intervenisala da je

odbrani, sugerije da podnositeljica predstavke nije bila žrtva nasilja, već da je bila sposobna da se nosi, brani pa čak i zabavlja s primjedbama grupe prijatelja o njenoj novoj seksualnoj orijentaciji. S obzirom na ove elemente, Apelacioni sud je smatrao da alkohol nije umanjio sposobnost razlučivanja podnositeljice predstavke.

43. Nakon što je isključio postojanje čak ni latentnog stanja inferiornosti kod podnositeljice predstavke, Apelacioni sud je potvrdio da samo mora ispitati pitanje „osporavanja prvobitno date saglasnosti“ koje su optuženi smatrali, s pravom ili ne, da je postojala tokom večeri, takode s obzirom na oralni odnos koji je D.S. već "imao" s podnositeljicom predstavke u toaletu. Do napuštanja tvrđave podnositeljicu predstavke nisu uznemiravali dodirivanje i pipanje grupe prijatelja na plesnom podiju i dopustila im je da je otprate do auta u kojem je boravila. Inertna tokom izvođenja seksualnih manevara do te mjere da su članovi grupe prijatelja bili "skoro začuđeni" kada je odlučila da ode. Apelacioni sud je zaključio da se s obzirom na ove elemente moglo smatrati da su okrivljeni smatrali da je postojala saglasnost podnositeljice predstavke za grupni seksualni odnos, što na kraju nikoga nije zadovoljilo. Dodala je da naknadno nije došlo do značajnog prekida (cesure) od strane podnositeljice predstavke između njenog prethodnog pristanka i njenog navodnog kasnijeg neslaganja (dissenso), budući da je priznala da je ostala inertna i umilosti grupe tokom seksa.

44. Apelacioni sud je zaključio da je njegova analiza, zasnovana na dubinskom ispitivanju svih navedenih dokaza sa suđenja, potvrđena naknadnim razmatranjem: odsustvom tragova ogrebotina ili ogrebotina na tijelima optuženih, koji su uhapšeni odmah nakon incidenta, a i zbog činjenice da je podnositeljica predstavke prešla desetominutni put nakon teškog nasilja za koje je rekla da je pretrpjela. Prema Apelacionom sudu, ti podaci nisu bili kompatibilni s ozbiljnim nasiljem i zlostavljanjem za koje je podnositeljica predstavke tvrdi da je trpila dva sata (vidi tačke 9. i 40. gore).

45. Stoga je smatrao da nije dokazano da je podnositeljica predstavke bila u inferiornom stanju povezanom s djelovanjem alkohola (alterazione alcolica), jer ako je mala grupa bila euforična nakon što je konzumirala relativno nisku količinu alkohola, ponašanje podnositeljice predstavke je u svakom slučaju ostavilo dojam da je bila prilično lucidna kada je jahala mehaničkog bika, da je pokušala doći do L.L. telefonom kad je on odvezao djevojku kući ili je kratko odgovorila S.L. Apelacioni sud je podsjetio da je prema Talijanskom kasacionom sudu materijalni element krivičnog djela seksualnog nasilja počinjenog nad osobom u stanju inferiornosti konstituirano kada je osoba podmuklim i lukavim radnjama potaknula drugu osobu na činjenje seksualnih aktivnosti zloupotrebom stanja inferiornosti, izazvanog konzumiranjem alkohola.

46. Apelacioni sud je smatrao da je podnositeljica predstavke otkrivanjem činjenica u Centru za borbu protiv nasilja i obraćanjem u centru Artemisia željela „stigmatizirati“ činjenicu da nije spriječila grupni seks kako bi potisnula trenutak krhkosti i slabosti koje je postala svjesna i koje bi njen nelinearni život htio cenzurirati. Smatrala je da su ponašanje i iskustva

dotične osobe prije i poslije činjenica pokazale da ima ambivalentan stav prema seksu što ju je navelo na donošenje izbora koji nisu u potpunosti pretpostavljeni i doživljeni na kontradiktoran i traumatičan način, poput glume u kratkom filmu L.L. bez pokazivanja oklijevanja prema scenama seksa i nasilja koje je uključivalo ili do sudjelovanja, nekoliko dana nakon što je nasilje prijavljeno, u radionici pod nazivom „Seks u tranziciji“ u Beogradu.

47. Apelacioni sud je zaključio da, iako je za žaljenje, optužbe nisu kažnjene i da optužene treba osloboditi, na osnovu toga što je materijalni element krivičnog djela seksualnog nasilja koje karakteriše zlorab stanja inferiornosti žrtve nije bio sadržan (perché il fatto non sussiste).

48. Dana 13. jula 2015. godine, podnositeljica predstavke je Tužilaštvu poslala podnesak u kojem osporava osnove za presudu Apelacionog suda i traži da se uloži žalba Kasacionom sudu.

49. Budući da se Tužilaštvo nije žalio Kasacionom sudu, presuda Apelacionog suda u Firenci postala je pravosnažna 20. jula 2015. godine.

50. Slučaj i suđenje dobili su značajnu medijsku pažnju. Podnositeljica predstavke je na društvenim mrežama govorila o osporavanim činjenicama i napravila internet blog posvećen uzroku rodne ravnopravnosti i borbi protiv rodnog nasilja.

51. Dana 5. avgusta 2015. poslaničko pitanje o razlozima presude Apelacionog suda u Firenci i njihovoj kompatibilnosti s odredbama nacionalnih i međunarodnih zakona o zaštiti prava žrtava seksualnog zlostavljanja i borbi protiv nasilja nad ženama godine predat je predsjedniku Vijeća ministara i ministru pravde. O njemu se nije raspravljalo.

RELEVANTNI PRAVNI OKVIR I PRAKSA

I. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

A. Krivični zakon

52. Član 609bis Talijanskog krivičnog zakona odnosi se na krivično djelo "seksualno nasilje" (violenza sessuale). On glasi ovako:

"1. Prinudom, nasiljem, prijetnjama ili zlorabom ovlaštenja natjerati osobu da se uključi u djela seksualne prirode kažnjava se zatvorom od pet do deset godina.

2. Podliježe istoj kazni činjenica koja je navela osobu na izvršenje ili podnošenje djela seksualne prirode: 1) zlorabom stanja fizičke ili mentalne inferiornosti te osobe u to vrijeme; 2) obmanjujući je pretvarajući se da je neko drugi.

3. U manje ozbiljnim slučajevima izrečena kazna zatvora smanjuje se na najviše dvije trećine. "

53. Prema članu 609ter:

"Kazna zatvora može se kretati od šest do dvanaest godina ako su počinjena djela kažnjiva članom 609bis:

(...)

2) upotrebom oružja, alkoholnih supstanci, opojnih droga, opojnih droga ili drugih sredstava ili supstanci koje mogu ozbiljno naštetiti zdravlju oštećenog.

(...)

"

54. U skladu s članom 609. Krivičnog zakona, činjenica da nekoliko osoba zajedno učestvuje u seksualnom nasilju, poput onih predviđenih članom 609. bis, predstavlja "grupno seksualno nasilje". Za ovo djelo predviđena je kazna zatvora od šest do dvanaest godina.

B. Zakon o krivičnom postupku

55. Član 392. Zakona o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP) propisuje da, u kontekstu postupaka koji se između ostalog odnose na djela kažnjiva članovima 609bis i 609octies, javni tužilac - gdje je primjenjivo na zahtjev oštećene strane - ili optuženi može zahtijevati da sudija preliminarne istrage u okviru probnog incidenta (incidente probatorio) uzme svjedočenje maloljetnika ili punoljetnog podnositeljice žalbe.

56. Zakonodavna uredba br. 212 od 15. decembra 2015. godine, kojom se preuzimaju odredbe Direktive 2012/29 / EU o uspostavljanju minimalnih standarda u pogledu prava, podrške i zaštite žrtava zločina, izmijenila je član 392. ZKP -a dodavanjem slijedećeg stava:

"Tokom preliminarne istrage, kada je povrijeđena osoba posebno ranjiva, javni tužilac, ako je potrebno na zahtjev ove druge osobe, ili optuženi mogu zahtijevati da se svjedočenje oštećene osobe uzme u kontekstu istrage. "

57. U skladu s članom 472. stav 3bis ZKP, rasprave u vezi sa zločinima seksualne prirode su javne, osim ako žrtva zatraži zatvorenu sjednicu ili je maloljetna. U ovoj vrsti postupka pitanja koja se odnose na privatni i seksualni život žrtve dopuštaju se samo ako su potrebna za rekonstrukciju činjenica.

C. Mogućnost da građanska stranka ospori oslobađajuću odluku

58. Prema članu 572. ZKP -a,

„Gračanska stranka i oštećena strana (...) mogu, na obrazložen zahtjev, zatražiti od javnog tužioca da uloži žalbu.

Ako javni tužilac ne odobri ovaj zahtjev, mora obrazložiti svoju odluku i obavijestiti je o tome podnositeljice žalbe. "

59. Prema članu 576. ZKP -a,

„Gračanska stranka može se žaliti na osuđujuću presudu u svom dijelu koji se odnosi na parnicu; može osporiti oslobađajuću presudu samo u svrhu utvrđivanja građanske odgovornosti [počinitelja] (...) "

D. Nacionalni zakonodavni okvir o nasilju nad ženama

60. Zakon br. 119 od 15. oktobra 2013. godine, poznat kao Zakon o feminicidima ili Vanredni akcioni plan za borbu protiv nasilja nad ženama, predviđa mjere usmjerene na procesna prava žrtava nasilja u porodici, seksualnog zlostavljanja, seksualne eksploatacije i uznemiravanja. Prema novim odredbama, javni tužilac i policija imaju zakonsku obavezu da obavijeste žrtve o mogućnosti da ih zastupa advokat u okviru krivičnog postupka i da zatraže, posredstvom svojih advokata, zaštićeno saslušanje. Oni također moraju obavijestiti žrtve o mogućnosti dobijanja pravne pomoći i o načinima odobravanja ove vrste pomoći. Osim toga, Zakon predviđa da se istrage u vezi s navodnim krivičnim djelima moraju provesti u roku od godinu dana od dana podnošenja predstavke policiji i da se boravišne dozvole strancima žrtvama nasilja, uključujući migrante bez identifikacijskih dokumenata, moraju produžiti. Zakon takođe predviđa strukturirano prikupljanje podataka o ovoj temi i njihovo redovno ažuriranje, posebno kroz koordinaciju postojećih baza podataka.

61. Zakon br. 69 od 19. jula 2019. godine, poznat kao „Crveni kodeks“, uveo je nova krivična djela - poput prisilnog braka, unakazivanje žrtve nanošenjem trajnih lezija na licu i nezakonito širenje slika ili video zapisa - i povećale su se kazne za djela uznemiravanja, seksualnog nasilja i nasilja u porodici. Osim toga, postupci koji se tiču svih ovih krivičnih djela imaju prioritetan tretman.

E. Etički kodeks za sudije

62. Etički kodeks sudija za prekršaje izmijenjen je 2010. Član 12., treći stav, novog kodeksa glasi:

"U razlozima za odluke i tokom ročišta, sudija ispituje činjenice i argumente strana, izbjegava izricanje činjenica ili osoba koje nisu bitne za predmeta, donošenje presuda ili razmatranja o profesionalnoj sposobnosti drugih sudija i branilaca i - osim ako to nije potrebno u svrhu donošenja odluke - o osobama uključenim u suđenje. "

II. RELEVANTNO MEĐUNARODNO PRAVO**A. Ujedinjeni narodi**

63. Deklaracija o osnovnim principima pravde za žrtve zločina i zloupotrebe moći, koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih naroda u svojoj rezoluciji 40/34 od 29. novembra 1985., predviđa da se sa žrtvama mora postupati saosjećajno i uz poštivanje njihovog dostojanstva (aneks, član 4) i da bi trebalo poboljšati kapacitete pravosudnog i upravnog sistema da odgovore na potrebe žrtava, posebno usvajanjem mjera kako bi se što je više moguće ograničile poteškoće na koje nailaze, zaštititi njihovu privatnost,

ako je potrebno, i osigurati njihovu sigurnost, kao i sigurnost njihovih porodica i svjedoka, štiteći ih od zastrašivanja i odmazde (aneks, član 6 (d)).

64. U svojim zaključnim zapažanjima o sedmom izvještaju o Italiji, objavljenim 4. jula 2017. (CEDAW / C / ITA / 7), Komitet Ujedinjenih naroda za uklanjanje diskriminacije žena između ostalih je naveo slijedeće:

"Stereotipi

25. Komitet prima na znanje radnje koje je država članica poduzela u borbi protiv diskriminatornih rodni stereotipa promoviranjem podjele domaćih i roditeljskih odgovornosti, te u borbi protiv stereotipnog predstavljanja žena u medijima jačanjem uloge Instituta za samoregulaciju oglašavanja . Ipak, zabrinuto primjećuje:

a) Jačanje stereotipa o ulogama i odgovornostima žena i muškaraca u porodici i društvu, ovjekovječenje tradicionalnih uloga žena kao majki i domaćica i ugrožavanje njihovog društvenog statusa, kao i izgleda za studiranje i karijeru;

(...)

Rodno nasilje zasnovano nad ženama

27. Odbor pozdravlja mjere poduzete u borbi protiv rodno uvjetovanog nasilja nad ženama, uključujući usvajanje i provedbu Zakona br. 119/2013 o hitnim sigurnosnim aranžmanima za borbu protiv rodno uvjetovanog nasilja i osnivanje nacionalne opservatorije za nasilje i nacionalne baza podataka o rodno zasnovanom nasilju. Međutim, ostaje zabrinut zbog:

(a) Visoka zastupljenost rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojčicama u državi članici;

(b) Nedovoljno prijavljivanja rodno zasnovanog nasilja nad ženama i niske stope krivičnog gonjenja i osuđivanja, što dovodi do nekažnjivosti počinitelja;

(c) Ograničen pristup građanskim sudovima za žene koje su žrtve nasilja u porodici i koje traže mjere zaštite;

d) Činjenica da, iako ovi postupci nisu obavezni, sudovi nastavljaju upućivati žrtve na alternativno rješavanje sporova, poput posredovanja ili mirenja, u slučajevima rodno zasnovanog nasilja nad ženama, kao i na novu upotrebu mehanizama restorativne pravde za manje ozbiljne slučajeve uznemiravanja koji bi se mogli proširiti i na druge oblike rodno zasnovanog nasilja nad ženama;

(e) kumulativni uticaj i preklapanje rasističkih, ksenofobičnih i seksističkih djela nad ženama;

(f) Nedostatak studija koje se bave strukturnim uzrocima rodno zasnovanog nasilja nad ženama i nedostatak mjera za osnaživanje žena;

g) Regionalne i lokalne razlike u dostupnosti i kvaliteti usluga pomoći i zaštite, posebno skloništa, za žene žrtve nasilja, kao i ukrštajući oblici diskriminacije žena iz manjinskih grupa koje su žrtve nasilja.

28. Podsjećajući na odredbe Konvencije i njenih općih preporuka br. 19 (1992) o nasilju nad ženama i br. 35 (2017) o rodno zasnovanom nasilju nad ženama, ažurirajući opću preporuku br. 19, Komitet preporučuje da država učesnici:

- (a) Ubrzati usvajanje sveobuhvatnog zakonodavstva za sprečavanje, borbu i kažnjavanje svih oblika nasilja nad ženama, kao i novog plana djelovanja protiv rodno uvjetovanog nasilja, te osigurati da su dovoljni ljudski, tehnički i finansijski resursi dodijeljeni za njihovu sistematsku i efikasnu primjenu;
- (b) Procijeniti odgovor policije i pravosudnog sistema na pritužbe na seksualne zločine i krivična djela i uspostaviti obaveznu izgradnju kapaciteta za sudije, tužioce, policijske službenike i druge službenike za provođenje zakona i primjena odredbi Krivičnog zakona koji se odnosi na rodno zasnovano nasilje nad ženama i o postupcima za saslušanje žena žrtava nasilja uzimajući u obzir rodnu perspektivu;
- (c) ohrabriti žene da predstavke djela nasilja u porodici i seksualnog nasilja tijelima za provođenje zakona de-stigmatiziranjem žrtava, podizanjem svijesti među policijom i sudijama za prekršaje i podizanjem svijesti o kriminalnoj prirodi takvih djela, te garantirati ženama djelotvoran pristup građanskim sudovima kako bi dobile naredbe o zaštiti od nasilnih partnera;
- (d) osigurati da sudovi ne koriste alternativne metode rješavanja sporova, kao što su posredovanje, mirenje i restorativna pravda, u slučajevima rodno zasnovanog nasilja kako bi se izbjeglo da predstavljaju prepreku za pristup žena formalnoj pravdi, te da se uskladi relevantno nacionalno zakonodavstvo s Istanbulskom konvencijom;
- (e) osigurati da se rasistički, ksenofobični i seksistički postupci nad ženama temeljito istraže, da se počinitelji procesuiraju i da su izrečene kazne proporcionalne težini činjenica;
- (f) Ojačati zaštitu i pomoć ženama žrtvama nasilja, posebno jačanjem prihvatnih kapaciteta skloništa i osiguravajući da zadovoljavaju potrebe žrtava i pokrivaju cijelo područje Države članice, dodjeljujući dovoljno ljudi, tehnička i finansijska sredstva i poboljšanje saradnje između države i nevladinih organizacija koje pružaju usluge smještaja i rehabilitacije žrtvama;
- (g) Prikupljati statističke podatke o porodičnom i seksualnom nasilju, razvrstane prema spolu, dobi, nacionalnosti i odnosu između žrtve i počinitelja. "

B. Vijeće Europe

65. Odbor ministara Vijeća Europe 7. aprila 2011. usvojio je Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Italija ga je ratifikovala 10. septembra 2013. godine, a stupila je na snagu 1. avgusta 2014.

Navedena Konvencija posebno sadrži slijedeće odredbe:

Član 3 – Definicije

„Za potrebe ove Konvencije:

- a. „nasilje nad ženama“ označava kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama i predstavlja sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode do, odnosno mogu da dovedu do, fizičke, seksualne, psihičke odnosno ekonomske povrede odnosno patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu odnosno arbitrarno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili u privatnom životu;"

Član 15 - Obuka stručnjaka

"1. Članice će osigurati odnosno ojačati odgovarajuće obuke za nadležne stručnjake koji se bave žrtvama odnosno učiniocima svih djela nasilja obuhvaćenih Konvencijom, o sprečavanju i otkrivanju takvog nasilja, jednakosti između žena i muškaraca, potrebama i pravima žrtava, kao i o sprečavanju sekundarne viktimizacije..

(...)

"

Član 36 - Seksualno nasilje uključujući silovanje

"1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da sljedeći vidovi namjernog ponašanja budu inkriminirani:

a. vaginalna, analna ili oralna penetracija seksualne prirode na tijelu drugog lica bez njenog/njegovog pristanka, korištenjem bilo kojeg dijela tijela odnosno predmeta;

b. druge seksualne radnje s licem bez njenog/njegovog pristanka;

c. navođenje drugog lica na pokušaj seksualnih radnji s trećim licem bez njenog/njegovog pristanka.

2. Pristanak mora biti dobrovoljan ishod slobodne volje lica prema procjeni u kontekstu datih okolnosti.

3. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da se odredbe iz stava 1. također primjenjuju na djela počinjena nad bivšim odnosno sadašnjim supružnicima odnosno partnerima u skladu s međunarodnim pravom.. "

Član 54 - Istrage i dokazi

"Članice će preduzeti neophodne odnosno druge mjere kako bi osigurale da, tokom svakog građanskog odnosno krivičnog sudskog postupka, dokazi koji se odnose na seksualnu prošlost i ponašanje žrtve budu prihvaćeni samo ako je to relevantno i neophodno.. "

Član 56 - Zaštitne mjere

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere zaštite prava i interesa žrtava, uključujući njihove posebne potrebe kao svjedoka, u svim fazama istrage i sudskog postupka, posebno:

a. osiguravajući im zaštitu, kao i zaštitu za njihove porodice i svjedoke, od zastrašivanja, odmazde i ponovljene viktimizacije;

b. osiguravajući obaviještenost žrtava, barem u slučajevima kada žrtve i njihove porodice mogu biti u opasnosti, o bježtvu učinioca odnosno privremenom odnosno trajnom puštanju na slobodu;

c. obavještavajući žrtve, pod uslovima u skladu sa međunarodnim pravom, o njihovim pravima i raspoloživim uslugama, o ishodu njihove žalbe, predstavke, o općem napretku istrage odnosno postupka i o njihovoj ulozi u prethodnom, kao i o ishodu njihovog slučaja;

d. omogućavajući žrtvama, da u skladu s proceduralnim pravilima međunarodnog prava, budu saslušane, pruže dokaze i iznesu svoje stanovište, potrebe i brige, neposredno odnosno preko posrednika, i da one budu uzete u razmatranje;

e. osiguravajući žrtvama odgovarajuće usluge podrške tako da njihova prava i interesi budu propisno predstavljeni i uzeti u obzir;

f. osiguravajući usvajanje mjera za zaštitu privatnosti i ugleda žrtve;

g. osiguravajući da se gdje god je moguće izbjegne susret žrtava i učinilaca u prostorijama suda i organa unutrašnjih poslova;

h. osiguravajući žrtvama nezavisne i stručne prevodioce kada su žrtve stranke u postupku odnosno kada iznose dokaze;

i. omogućujući žrtvama da svjedoče, u skladu s pravilima njihovog nacionalnog zakonodavstva, u sudnici bez prisustva odnosno barem bez prisustva optuženog, naročito korištenjem odgovarajućih komunikacionih tehnologija, tamo gdje su dostupne.

66. Grupa eksperata Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici („GREVIO“) objavila je 13. januara 2020. svoj prvi evaluacioni izvještaj o Italiji. Sadrži slijedeći odlomak:

“Uz priznavanje napretka postignutog u promociji ravnopravnosti spolova i ženskih prava, izvještaj otkriva da se uzrok rodne ravnopravnosti suočava s otporom u Italiji. GREVIO izražava zabrinutost zbog novih znakova tendencije reinterpretacije i preusmjeravanja politika rodne ravnopravnosti u smislu porodičnih i materinskih politika. Kako bi prevladali ove poteškoće, GREVIO smatra da je od ključne važnosti da vlasti nastave s osmišljavanjem i učinkovitom provedbom politike ravnopravnosti spolova i osnaživanja žena, koje jasno prepoznaju strukturalnu prirodu nasilja nad ženama kao manifestaciju povijesno nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca. ”

67. Na osnovu podataka koje je dostavio Nacionalni zavod za statistiku (dalje u tekstu: ISTAT), navedeni izvještaj, između ostalog, napominje da su stope prijavljivanja i osuda za seksualno nasilje relativno niske i da opadaju: dok je broj prijavljenih krivičnih djela seksualnog nasilja pao sa 4.617 u 2011. na 4.046 u 2016. godini (sa stopom žrtava žena i muškaraca počinitelaca više od 90%), broj osuđenih počinitelaca pao je za 1 703 na 1.419 u istom periodu. Relevantni dio izvještaja glasi:

“225. GREVIO snažno ohrabruje talijanske vlasti:

(a) da nastave svoje napore kako bi osigurali da se istrage i krivični postupci u vezi sa slučajevima rodno uvjetovanog nasilja provode ekspeditivno, istovremeno osiguravajući da mjere preduzete u tu svrhu budu podržane odgovarajućim finansijskim sredstvima;

b) da potvrde odgovornost počinitelaca i garantuju krivično gonjenje za sve oblike nasilja obuhvaćene Konvencijom;

(c) da osiguraju da kazne izrečene u slučajevima nasilja nad ženama, uključujući nasilje u porodici, budu proporcionalne težini djela i da sačuvaju odvraćajuću prirodu kazni.

Napredak u ovoj oblasti treba mjeriti odgovarajućim podacima i potkrijepiti relevantnim analizama rješavanja krivičnih predmeta od strane organa za provođenje zakona, tužilaštva i sudova kako bi se utvrdilo gdje dolazi do iscrpljivanja i identifikovali mogući propusti u institucionalnom odgovoru na nasilje nad ženama. ”

68. Mišljenje br. 11 (2008) Konsultativnog vijeća europskih sudija (CCJE) o kvalitetu sudskih odluka sadrži slijedeći odlomak:

"38. (...) Motivacija (sudske odluke) mora biti lišena bilo kakve uvredljive ili nezahvalne ocjene parnice. "

C. Europska unija

69. Usvojena 25. oktobra 2012. godine, Direktiva 2012/29 / EU Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavljanju minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava zločina i zamjena Okvirne odluke 2001/220 / PUP Vijeća trebala je biti transponovana najkasnije do 16. novembra 2015. Prenesena je u italijansko zakonodavstvo Zakonodavnom uredbom br. 212 od 15. decembra 2015. Relevantni dijelovi Direktive glase kako slijedi:

Uvodna izjava 17

„Nasilje usmjereno protiv osobe zbog njenog spola, rodnog identiteta ili izražavanja seksualne orijentacije, ili nasilje koje nesrazmjerno pogađa osobe određenog spola smatra se rodno zasnovanim nasiljem. To može rezultirati fizičkim, seksualnim, emocionalnim ili psihološkim napadom na integritet žrtve ili materijalnim gubitkom za žrtvu. Rodno zasnovano nasilje shvaćeno je kao oblik diskriminacije i kršenja osnovnih sloboda žrtve i uključuje nasilje u porodici, seksualno nasilje (uključujući silovanje, seksualni napad i seksualno uznemiravanje), trgovinu ljudima, ropstvo, kao i različite oblike štetnih praksi kao što su prisilni brakovi, sakaćenje ženskih genitalija i takozvana „ubistva iz časti“. Žene žrtve rodno zasnovanog nasilja i njihova djeca često zahtijevaju posebnu podršku i zaštitu zbog visokog rizika od sekundarne i ponovljene viktimizacije, zastrašivanja i odmazde povezane s takvim nasiljem. "

Član 18 - Pravo na zaštitu

„Ne dovodeći u pitanje pravo na odbranu, države članice osiguravaju da se preduzmu mjere za zaštitu žrtve i članova njihove porodice od sekundarne i ponovljene viktimizacije, zastrašivanja i odmazde, uključujući i rizik od emocionalne ili psihičke povrede, i štite dostojanstvo žrtve tokom saslušanja i svjedočenja. Tamo gdje je potrebno, ove mjere uključuju i postupke utvrđene nacionalnim zakonodavstvom radi zaštite fizičkog integriteta žrtve i članova njene porodice. "

Član 19 - Pravo na izbjegavanje bilo kakvog kontakta između žrtve i počinitelja

„1. Države članice će uspostaviti uslove koji omogućavaju izbjegavanje bilo kakvog kontakta između žrtve i članova njegove porodice, gdje je to primjenjivo, i počinitelja u prostorijama u kojima se vodi krivični postupak, osim ako krivični postupak ne zahtijeva takav kontakt .

2. Države članice će osigurati da nove pravosudne prostorije imaju zasebne čekaonice za žrtve. "

Član 21. - Pravo na zaštitu privatnog života

“1. Države članice osiguravaju da nadležni organi mogu poduzeti, tokom krivičnog postupka, odgovarajuće mjere za zaštitu privatnosti, uključujući lične karakteristike žrtve uzete u obzir pri personaliziranoj procjeni predviđenoj u članu 22., i sliku žrtve i članova

njene porodice. Osim toga, države članice osiguravaju da nadležna tijela mogu poduzeti sve zakonske mjere kako bi spriječila javno širenje bilo kakvih informacija koje bi mogle dovesti do identifikacije žrtve u slučaju djeteta.

2. U cilju zaštite privatnosti žrtve, njenog ličnog integriteta i ličnih podataka koji se tiču nje, države članice, poštujući slobodu izražavanja i informisanja i slobodu i pluralizam medija, ohrabruju medije da preduzmu mjere samoregulacije. "

Član 22 - Personalizovana procjena žrtava radi identifikacije posebnih potreba zaštite

"1. Države članice osiguravaju da žrtve prođu pravovremenu personaliziranu procjenu, u skladu s nacionalnim procedurama, kako bi se utvrdile posebne potrebe zaštite i utvrdilo hoće li i u kojoj mjeri imati koristi od posebnih mjera u okviru krivičnog postupka, kako je predviđeno članovima 23. i 24., zbog njihove posebne izloženosti riziku od sekundarne i ponovljene viktimizacije, zastrašivanja i odmazde.

2. Personalizovana procjena posebno vodi računa o:

a) ličnim karakteristikama žrtve;

b) vrstu ili prirodu djela; i

c) okolnosti krivičnog djela.

3. U kontekstu personalizirane procjene, posebna pažnja se posvećuje žrtvama koje su pretrpjele znatnu štetu zbog težine djela, onima koje su pretrpjele krivično djelo na osnovu predrasuda ili diskriminatornog motiva, što bi se moglo posebno povezati na njihove lične karakteristike, na one koje njihov odnos ili njihova zavisnost od počinioca čine posebno ranjivim. S tim u vezi, žrtve terorizma, organizovanog kriminala, trgovine ljudima, rodno zasnovanog nasilja, porodičnog nasilja, seksualnog nasilja ili eksploatacije ili zločina iz mržnje, kao i žrtve s invaliditetom se propisno uzimaju u obzir. "

Član 23. - Pravo na zaštitu žrtava s posebnim potrebama zaštite tokom krivičnog postupka

"1. Ne dovodeći u pitanje pravo na odbranu i uz dužno poštovanje diskrecionih ovlasti sudije, države članice osiguravaju da žrtve koje imaju posebne potrebe zaštite koje koriste posebne mjere utvrđene prema personaliziranom postupku procjene predviđenom u članu 22. (1) mogu imati koristi od mjera predviđenih u stavovima 2. i 3. ovog člana. Posebna mjera predviđena nakon personalizirane procjene ne odobrava se ako operativna ili praktična ograničenja onemogućuju ili ako postoji hitna potreba da se sasluša žrtva, ako odsustvo saslušanja može nanijeti štetu žrtvi, drugoj osobi ili toku postupka.

2. Tokom krivične istrage žrtvama su stavljene na raspolaganje sljedeće mjere s posebnim potrebama zaštite identifikovanim u skladu s članom 22. stav 1:

(...)

b) sa žrtvom razgovaraju stručnjaci obučeni za tu svrhu ili uz njihovu pomoć;

(...)

3. Tokom sudskih postupaka, žrtvama s posebnim potrebama zaštite utvrđenim u skladu s članom 22. stav 1, stavljaju se na raspolaganje sljedeće mjere:

(a) mjere za sprječavanje vizuelnog kontakta između žrtve i počinioca tokom svjedočenja, upotrebom odgovarajućih sredstava, uključujući komunikacione tehnologije;

b) mjere koje omogućavaju žrtvi da se sasluša na Sudu bez njenog prisustva, posebno upotrebom odgovarajućih komunikacionih tehnologija;

(c) mjere za izbjegavanje nepotrebnog saslušanja o privatnom životu žrtve koje nije povezano s krivičnim djelom; i

(d) mjere koje omogućavaju da se ročišta održe iza zatvorenih vrata. "

PRAVO

I. O NAVODNOJ POVREDI ČLANA 8 KONVENCIJE

70. Podnositeljica predstavke kritikuje nacionalne vlasti što nisu zaštitile njeno pravo na poštovanje privatnog života i na lični integritet u kontekstu krivičnog postupka u ovom predmetu. Ona se poziva na član 8. Konvencije koji glasi kako slijedi:

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.
2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. "

A. Dopuštenost

1. O pravilu šest mjeseci

71. Vlada je tvrdila da podnositeljica predstavke nije podnijela svoju prijavu u roku od šest mjeseci od datuma konačne odluke donesene u okviru procesa iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova, tj., 20. jula 2015. Ona u tom pogledu ukazuje da je Sud primio predstavku tek 25. januara 2016. godine.

72. Podnositeljica predstavke tvrdi da je svoju predstavku poslala poštom u roku od šest mjeseci, odnosno 19. januara 2016. godine.

73. Sud primjećuje da je presuda Apelacionog suda u Firenci 20. jula 2015. godine dobila snagu *res judicata*. Rok od šest mjeseci koji je podnositeljici predstavke na raspolaganju za podnošenje predstavke Sudu prema članu 35. stav 1. i 4 Konvencije stoga je istekao 20. januara 2016. Međutim, koverta s predstavkom poslana je iz Italije 19. januara 2016. godine, datum poštanskog žiga.

74. Sud smatra da je datum podnošenja predstavke datum poštanskog žiga (Vasiliauskas protiv Litvanije [Vv], br. 35343/05, st. 117, ESLJP 2015). Shodno tome, prigovor Vlade treba odbaciti.

2. O iscrpljivanju domaćih pravnih lijekova

75. Vlada je smatrala da podnositeljica predstavke nije iscrpila domaće pravne lijekove, objašnjavajući da se podnositeljica nije žalila Kasacionom sudu protiv presude Apelacionog suda u Firenci i da se nije žalila na prvo stepenu presudu. Naglašava da član 576. ZKP-a nudi djelotvoran pravni lijek koji građanska stranka može primijeniti, čak i u odsustvu žalbe Tužilaštva, kako bi se priznala uzročno -posljedična veza između ponašanja počinitelja i povrede građanskih prava žrtve.

76. Ona to uzima kao dokaz da je u nekoliko presuda Italijanski kasacioni sud naložio poništavanje oslobađajuće presude i upućivanje predmeta građanskom sudiji da ovaj odluči o zahtjevu za nadoknadu štete za građansku stranku. U ovim okolnostima, od građanskog sudije se traži da primijeni pravila specifična za Krivični zakon, posebno u pogledu tereta dokazivanja, kako bi utvrdio odgovornost počinitelja (presude Kasacionog suda br. 42995 iz 2015. i br. 27045 iz 2016).

77. Vlada je iz ovoga zaključila da se podnositeljica predstavke na taj način odrekla prava koje joj nudi nacionalno pravo da iskoristi takav pravni lijek kako bi ponovo potvrdila svoju verziju činjenica pred sudijom i osporila odluku o oslobađanju optuženih i okrivljenih, uključujući razmatranja o pitanju privatnosti, na kojima se njen iskaz zasnivao.

78. Vlada je dalje smatrala da je podnositeljica predstavke implicitno prihvatila rekonstrukciju činjenica time što je odlučila da se ne žali na prvo stepenu presudu u dijelu koji se odnosi na oslobađajuću presudu optuženima za djelo silovanja počinjeno nasiljem. Što se tiče predstavke za ulaganje a koju je podnositeljica predstavke uputila javnom tužiocu (vidi tačku 48. gore), Vlada je navela da to nije predočeno u skladu s obrascima propisanim članom 572. ZKP-a, precizirajući da tužilac u svakom slučaju ostaje nezavisan u donošenju odluke o pokretanju žalbe ili ne.

79. Sa svoje strane, podnositeljica predstavke navodi da se samo Tužilaštvo može žaliti protiv oslobađajuće presude donesene u prvom stepenu ili po žalbi, pri čemu građanska stranka ima, prema članu 572. ZKP-a, svoju jedinstvenu mogućnost da zatraži od Tužilaštva da uloži takvu žalbu. Stoga bi slanjem svog podneska javnom tužilaštvu, koje je ostalo mrtvo slovo na papiru, 13. jula 2015., pribjegla posljednjoj mogućnosti koju nudi nacionalno pravo za utvrđivanje krivične odgovornosti njenih napadača.

80. Ona tvrdi da bi žalba podnesena u skladu sa članom 576. ZKP-a samo omogućila prepoznavanje mogućih elemenata građanske odgovornosti, ali da ne bi imala uticaja na oslobađajuću presudu optuženih za djelo za koje je smatrala da je bila žrtva, jer sudija ni u kom slučaju nije mogao, u odsustvu žalbe Tužilaštva, odlučiti o krivičnim aspektima pobijane odluke. S tim u vezi, podnositeljica predstavke je iznijela presude Kasacionog suda iz kojih je zaključila da se žalba koju je građanska stranka uložila protiv oslobađajuće presude mora nužno i isključivo odnositi na građansku odgovornost počinitelja, tj., za odštetne zahtjeve protiv njih, tako da bi žalba kojom se želi priznati krivična odgovornost dotične osobe bila neprihvatljiva jer je u suprotnosti s načelom autoriteta *res judicata* u krivičnim stvarima (*intangibilità del giudicato penale*) (*presude Kasacionog suda br. 41479 iz 2011. godine i br. 23155 iz 2012.*).

81. Podnositeljica predstavke dalje tvrdi da ju je odluka Tužilaštva da ne ospori na Kasacionom sudu presudu Apelacionog suda u Firenci lišilo svake mogućnosti da pribavi zaključak o krivičnoj odgovornosti za svoje napadače i, shodno tome, odgovarajuće obeštećenje na osnovu njene pritužbe.

82. Sud ponavlja da se obaveza iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova predviđena članom 35. stav 1. Konvencije tiče pravnih lijekova koji su podnositeljici na raspolaganju i koji mogu popraviti situaciju na koju se on žalio. Ovi pravni lijekovi moraju postojati s dovoljnim stepenom sigurnosti, ne samo u teoriji nego i u praksi, inače im nedostaje potrebna pristupačnost i efikasnost; na tuženoj Državi je da pokaže da su ti zahtjevi ispunjeni (*vidi, između ostalog, Vučković i drugi protiv Srbije (preliminarni prigovor) [Vv], br. 17153/11, st. 69-77, od 25. marta 2014.*).

83. Da bi se moglo odlučiti da li je podnositeljica predstavke, u posebnim okolnostima slučaja, zadovoljila uslov iscrpljenosti domaćih pravnih lijekova, prvo je potrebno utvrditi radnju ili propust vlasti tužene Države na koju podnositeljica predstavke se žali (*vidi, između ostalog, Ciobanu protiv Rumunije (oduka.) br. 29053/95, od 20. aprila 1999.*). Sud u tom pogledu primjećuje da se pritužba podnositeljice predstavke sastoji u tome da kaže da vlasti nisu zajamčile efikasnu zaštitu njene seksualne autonomije i da nisu poduzele dovoljne mjere da zaštite njeno pravo na život, privatnost i lični integritet u kontekstu krivičnog postupka u ovom predmetu.

84. Sud nije ubijeđen vladinim argumentom da je podnositeljica predstavke mogla dobiti odgovarajuću ispravku svoje pritužbe podnošenjem žalbe Apelacionom sudu, a zatim Kasacionom sudu, u skladu s članom 576. ZKP-a, kako bi dobila priznanje građanske odgovornosti za njene navodne napadače.

85. Podsjeća da pozitivne obaveze koje države članice imaju na osnovu člana 3. i 8. Konvencije zahtijevaju procesuiranje i djelotvorno suzbijanje kaznenim mjerama svakog seksualnog čina bez pristanka (*vidi, između ostalog, MC protiv Bugarske, br. 39272 /98, stav 166, ESLJP 2003 XI i Y. protiv Bugarske, n° 41990/18, stav 95, od 20. februara 2020*).

86. Međutim, napominje da se podnositeljica predstavke u svojstvu građanske stranke mogla žaliti samo protiv prvostepene osuđujuće presude

sa svoje strane koja se odnosi na građanski postupak. Osim toga, u nedostatku žalbe Tužilaštva protiv presude Apelacionog suda u Firenci, oslobađajuća presuda optuženih postala je pravosnažna i stoga nije mogla biti predmet osporavanja u skladu s načelom autoriteta presuđenih krivičnih stvari.

87. Slijedi da tužbe koje je podnositeljica predstavke pokrenula kao građanska stranka u smislu nacionalnog prava nisu bile efikasne. Shodno tome, prigovor Vlade na neiscrpljivanje domaćih pravnih lijekova se odbija.

3. O statusu podnositeljice predstavke kao žrtve

88. Vlada je tvrdila da podnositeljica predstavke nije imala status žrtve. Prije svega smatra da se podnositeljica predstavke ne može žaliti na nedostatak znanja u pogledu prava koja su data žrtvama seksualnog zlostavljanja, a domaći sudovi su odlukom koja je postala pravomoćna isključili postojanje bilo kakvog seksualnog nasilja u njenom slučaju. Dodaje da italijanske vlasti nisu bile odgovorne podnositeljici predstavke za bilo kakvo kršenje pozitivnih obaveza koje proizilaze iz Konvencije i čiji je cilj garantovanje zaštite prava na privatni život. S tim u vezi, ona upućuje Sud na svoje argumente odbrane koji se odnose naosnovanost predstavke.

89. Podnositeljica predstavke odgovara na to da činjenica da optuženi nisu osuđeni na kraju suđenja tokom kojeg smatra da su njena prava zagarantovana članovima 8. i 14. Konvencije negirana, ima uticaj na koncept žrtve u smislu člana 34. Konvencije.

90. Sud je primjetio da se prigovor Vlade na neposjedovanje statusa žrtve u suštini ticao pitanja da li je došlo do povrede ličnog integriteta podnositeljice predstavke i njenog prava na poštovanje privatnog života. Stoga će ispitati ovaj prigovor istovremeno osnovanost pritužbi.

4. Zaključak

91. Utvrdivši da predstavka nije očigledno neosnovana u smislu člana 35. stav 3. (a) Konvencije i da ne nailazi na bilo koji drugi osnov neprihvatljivosti, Sud je proglašava prihvatljivom.

B. Osnovanost

1. Zapažanja strana

a) Podnositeljica predstavke

92. Podnositeljica predstavke smatra da njena prava kao navodne žrtve nisu bila dovoljno zaštićena u kontekstu krivičnog postupka za silovanje protiv njenih navodnih napadača. Objašnjava da je cijeli postupak bio dug i bolan. Navodno je trpila neprekidno i neopravdano miješanje u njenu privatnost od strane vlasti, za koje je rekla da bi je trebale zaštititi kao ženu

žrtvu seksualnog nasilja, pa stoga i kao ranjivu osobu. Ona ovo smatra kršenjem od strane tužene Države pozitivnih obaveza sadržanih u članu 8 Konvencije.

93. Smatra da Država Italija u nekoliko aspekata nije uspjela garantirati odgovarajuću istragu i krivično gonjenje. Bila bi podvrgnuta višesatnom ispitivanju u prostorijama policije i Tužilaštva, zatim saslušavana tokom javnih rasprava, tokom kojih bi od nje bilo zatraženo da iznese detalje o svom seksualnom, porodičnom i ličnom životu i drugih. Njeni navodni napadači nisu morali proći isti tretman.

94. Ona dalje tvrdi da je Apelacioni sud odlučio da oslobodi optužene na osnovu subjektivne procjene njenih seksualnih navika i njenih intimnih i ličnih izbora, a ni na koji način na osnovu objektivnih dokaza. Ona se poziva na svjedočenja S.L., L.B. i S.S. za koje su sudije smatrale da su pružile nepobitan dokaz o stanju fizičke i psihičke inferiornosti u kojem je, kako je rekla, bila u vrijeme činjeničnog stanja, a koje je ipak zanemario Apelacioni sud, koji je privilegovao izjave optuženih. Prema podnositeljici predstavke, presuda Apelacionog suda reproducirala je restriktivnu i zastarjelu koncepciju pojma seksualnog nasilja, kršeći principe koje je Sud postavio u svom predmetu M.C. protiv Bugarske, gore.

95. Podnositeljica predstavke dalje se žali što je Tužilaštvo odbilo njen zahtjev za prosljeđivanje predmeta Kasacionom sudu, čime joj je uskraćena posljednja mogućnost da ima koristi od efikasnog gonjenja, te da je poslaničko pitanje upućeno članovima Vlade 2015. godine ostalo bez odgovora.

96. Nadalje, navodi da je u više navrata ispitivana o detaljima svog privatnog i seksualnog života koji nisu povezani s napadom, na primjer o njenim umjetničkim nastupima, seksualnom odnosu - što je navodno od nje traženo da opiše u najsitnijim detaljima – o njenom izboru da slijedi vegansku prehranu, pa čak i o značenju pseudonima koji se koriste na društvenim mrežama za njeno označavanje. Smatra da svrha ovih pitanja nije bila razjašnjenje činjenica, već pokazati da su njen način života i seksualna orijentacija "abnormalni". Ona tvrdi da su ovako procijenjeni vrijednosni sudovi o njenom privatnom životu imali definitivan utjecaj na ishod suđenja i da su sudije odlučile osuditi njen privatni život, a ne suditi njenim napadačima.

97. Dodaje da je tokom postupka predsjednik Suda morao u više navrata intervenirati kako bi spriječio sugestivna pitanja i dozvolio joj da se oporavi od svojih emocija, što za nju predstavlja više dokaz bolne prirode njenih saslušanja nego ilustraciju pažnje koju su vlasti pokazale prema njoj.

98. Ona također kritikuje nacionalne vlasti što nisu uzele u obzir duboke patnje za koje je tvrdila da su joj nanesene, što joj nisu pružile psihološku podršku i što nisu preduzele mjere kako bi osigurale zaštitu njenog ličnog integriteta. Tvrdi da je jedino psihološko praćenje od kojeg je mogla imati koristi osigurao centar Artemisia, specijaliziran za podršku ženama žrtvama nasilja, na koji se nakon toga samoinicijativno prijavila.

99. Podnositeljica predstavke poziva se na sudsku praksu Suda koja se odnosi na mjere zaštite žrtava seksualnog nasilja, kao i na odredbe Istanbulske konvencije koja osuđuje sve oblike zastrašivanja i sekundarne viktimizacije žrtava.

100. Ona prigovara sudijama koje su odlučivale u njenom predmetu da su žigosale njen lični, porodični i seksualni život na osnovu njihovih odluka u prvom, a posebno u drugom stepenu. Smatra da time nisu poštovali nacionalni Zakon, tačnije član 472. stav 3bis ZKP-a, koji zabranjuje svako neopravdano pitanje koje se tiče privatnog i seksualnog života žrtve seksualnog nasilja. Podnositeljica predstavke se dalje žali na povredu njenog prava na poverljivost svojih ličnih podataka u kontekstu suđenja, koje je održano u javnosti i koje je bilo medijski pokriveno. Što se tiče opcije koju je spomenula Vlada, da je morala da se posluži članom 392. ZKP, ona smatra da je mogućnost da se ugrožene žrtve saslušaju u kontekstu probnog incidenta utvrđena Uredbom br. 212 od 15. decembra 2015. godine, koja je stupila na snagu nakon spornog postupka.

101. Općenito, ona kritizira zakonodavni i institucionalni okvir uspostavljen u Italiji za zaštitu žena od rodnog nasilja, kvalificirajući ga kao nedovoljan u nekoliko aspekata i nije u skladu s obavezama koje proizilaze iz relevantnih međunarodnih instrumenata.

b) Vlada

102. Vlada je tvrdila da su postupci koje vode nacionalni organi bili efikasni i da njihovo trajanje nije bilo pretjerano s obzirom na složenost predmeta. Navodi da je istražni postupak, koji se vodio u periodu od devet mjeseci, pokrenut vrlo brzo i da je doživio vrlo bogatu aktivnost. Što se tiče sudske postupke, ona smatra da nije došlo do neopravdanog usporavanja, napominjući da je niz ljudi saslušan, kao optuženi ili kao svjedoci, te da je tokom rasprave ispitan veliki broj dokaza.

103. Ona vidi i dokaz efikasnosti postupka u samoj činjenici da je istraga okončana odlukom o upućivanju osumnjičenih na suđenje i da je nakon toga uslijedila osuđujuća presuda. Oslobađajuća presuda koju je nakon toga donio Apelacioni sud, bila je samo rezultat drugačije analize odgovornosti optuženog, koja je provedena u svjetlu svih zaključaka istrage i primjene sudske prakse Kasacionog suda na mogućnost da se na fragmentiran način ocijeni vjerodostojnost svjedočenja u postupcima u vezi sa seksualnim nasiljem.

104. U ovim okolnostima, Vlada je smatrala da je pritužba podnositeljice predstavke zbog nedostatka brzine postupka uopštena i nije precizna. On dodaje da podnositeljica predstavke takođe nije potkrijepila svoje navode da je načinom na koji su sprovedeni istraga i suđenje povrijeđeno njeno pravo na privatnost.

105. Prije svega, ona osporava sva pozivanja podnositeljice predstavke na tekstove o zaštiti žrtava nasilja zasnovanog na spolu i seksualnom nasilju, kao što su Istanbulska konvencija ili drugi međunarodni instrumenti,

koje smatra nebitnim u ovom predmetu. S tim u vezi naglašava da nadležni pravosudni organi nisu priznali status podnositeljice predstavke kao žrtve seksualnog nasilja te da je, osim toga, primjena nasilja nad njom definitivno isključena u prostepenoj presudi.

106. Zatim, smatra da pitanja postavljena podnositeljici predstavke tokom istrage i tokom suđenja ne mogu predstavljati nesrazmjerno ili neopravdano miješanje u njen privatni život. Ona navodi da su istražitelji jednostavno odgovorili na želju podnositeljice predstavke da podnese žalbu i formulisali pitanja neophodna za rekonstrukciju činjenica koje je ona iznijela. Smatra da vlasti nisu odstupile od svoje uloge nepristrasnih istražitelja tokom ročišta 31. jula i 16. septembra 2008. godine i da nikada nisu ulazili u privatni život podnositeljice predstavke, ograničavajući se na ispitivanje činjenica, izbjegavajući bilo kakav moralni sud.

107. Ona dalje smatra da su tužilac i predsjednik suda zauzeli stav poštovanja tokom prvostepenog postupka, uzimajući u obzir osjetljivost podnositeljice predstavke, te da su ostali stalno zabrinuti za njenu dobrobit, uključujući i tokom unakrsnog ispitivanja od strane advokata odbrane, tokom kojih je predsjednik navodno intervenisao u nekoliko navrata kako bi spriječio bilo kakva sugestivna pitanja i omogućio podnositeljici da se pribere. Dodaje da, za razliku od Y. protiv Slovenije (br. 41107/10, ESLJP 2015 (odlomci)), unakrsno ispitivanje u ovom predmetu navodno su izveli advokati optuženih, koji nikada nisu direktno postavljali pitanja.

108. U svakom slučaju, Vlada je smatrala da je, u skladu s članom 392. ZKP-a, podnositeljica predstavke mogla zatražiti saslušanje u kontekstu dokaznog incidenta organizovanog tokom preliminarne istrage i na taj način izbjeći da bude podvrgnuta unakrsnom ispitivanju tokom postupak.

109. Što se tiče razloga za presudu Apelacionog suda, ona tvrdi da su oni u skladu sa zakonom i zasnovani na procjeni svih dokaza prikupljenih tokom suđenja. Apelacioni sud citirao je sve elemente koji se odnose na privatni život podnositeljice predstavke, kao što je njen prethodni odnos s L.L., njena biseksualnost ili čak opis donjeg rublja koje je nosila u vrijeme utvrđivanja činjenica najiscrpniji mogući opis toka večeri 25. jula 2008. godine i, istovremeno, nastojao istaknuti nedosljednosti koje su mogle biti sadržane u verziji činjenica koje je navela dotična osoba, omogućavajući tako ocjenu njene vjerodostojnosti. Štaviše, u svojoj presudi kojom su optuženi oslobođeni glavne optužbe, a to je silovanja počinjenog nasiljem, Sud je već uočio ove nedosljednosti. Ne podnoseći žalbu na ovaj dio presude, podnositeljica predstavke se time odrekla svakog osporavanja zaključaka koji se odnose na pouzdanost njene verzije činjenica i implicitno je prihvatila iznošenje činjenica koje su dali optuženi.

110. Vlada je navela da je Apelacioni sud utvrdio nedostatak vjerodostojnosti podnositeljice predstavke na osnovu više objektivnih elemenata, kao što su rezultati vještačenja provedenih u automobilu i na odjeći različitih protagonista, traženje DNK u tragovima, izvještaj o ginekološkom pregledu, pregledu telefonskih zapisa i utvrđivanju različitih aktiviranih terminala, te nakon što je isključena mogućnost djelimične

ocjene izjava podnositeljice u svjetlu sudske prakse o tom pitanju. U ovim okolnostima, smatra da je spominjanje složene, nesputane i kreativne ličnosti podnositeljice predstavke imalo za cilj kontekstualizirati argumente Tužilaštva na rigorozan način, izvan svake moralne prosudbe i bez mogućnosti govora o neopravdanom miješanju u privatnost dotične osobe.

111. Smatra da je, s obzirom na kontekst slučaja, tužilac imao pravo da ne uloži žalbu Kasacionom sudu na presudu Apelacionog suda, objašnjavajući da ne bi imao pravni osnov i nikakve šanse za uspjeh.

112. Vlada je dalje demantovala bilo kakve navode da je podnositeljica predstavke pretrpila „sekundarnu viktimizaciju“ od strane pravosudnih organa tokom suđenja. Jednostavno čitanje zapisnika s ročišta pokazuje, prema njenim riječima, da je pristup tužioca i predsjednika Suda bio obilježen osjetljivošću tokom saslušanja podnositeljice predstavke i da nije morala podnositi nikakva ‘nepotrebna poniženja. U tom pogledu smatra značajnim činjenicu da podnositeljica predstavke nije dokazala, ni pred Prvostepenim sudom ni pred Apelacionim sudom, egzistencijalne i/ili tjelesne povrede za koje je tvrdila da ih je pretrpjela.

113. Dodaje da su pravosudni organi pozvani da sude osobama optuženim za teško krivično djelo i da su zbog toga morali strogo procijeniti svaki element koji se odnosi na vjerodostojnost podnositeljice predstavke i na stanje stvari u vrijeme utvrđivanja činjenica. Strogost je bila još veća od strane sudija Apelacionog suda jer je on definitivno oslobodio optužene za krivično djelo silovanja počinjeno nasiljem - kao i D.S.-a po svim tačkama optužnice - pokazujući očigledno nedosljednosti u verziji činjenica podnositeljice predstavke i smatrajući da dovode u sumnju njenu vjerodostojnost.

114. S tim u vezi, ona poziva na dužnost zaštite prava optuženih zagarantovanu članom 6. Konvencije i smatra da je procjena ličnosti svjedoka ili žrtve seksualnog nasilja prihvaćena nacionalnim pravom kada je to potrebno za procjenu vjerodostojnosti i verzije činjenica.

115. Konačno, ona ukazuje na to da je podnositeljica predstavke mogla izbjeći javnost postupka tražeći od Suda, na osnovu člana 472. stav 3bis ZKP, da sudi u predmetu iza zatvorenih vrata, te smatra da je dotična osoba imala podršku adekvatnog psihološkog praćenja tokom cijele procedure.

116. U zaključku, ona smatra da se ništane može zamjeriti vlastima u pogledu vođenja postupka u cjelini i poštivanja pozitivnih obaveza koje proizilaze iz člana 8. Konvencije.

2. Ocjena Suda

117. Sud primjećuje da član 8, kao i član 3, nameće državama pozitivnu obavezu da usvoje kaznene odredbe koje procesuiraju i efikasno kažnjavaju svaki seksualni čin bez pristanka, uključujući i kada žrtva nije pružila nikakav fizički otpor, te da ih sprovedu u praksi sprovođenjem efikasnih istraga i gonjenja (MC protiv Bugarske, citirano gore, st. 153. i 166.).

118. Nadalje podsjeća da je pozitivna obaveza Države prema članu 8. da štiti fizički integritet pojedinaca, u slučajevima ozbiljnim poput silovanja, te učinkovite kaznene odredbe, pa se stoga može proširiti na pitanja u vezi s djelotvornošću krivične istraga sprovedene u svrhu implementacije ovih odredbi (MN protiv Bugarske, br. 3832/06, stav 40, od 27. novembra 2012.). Što se tiče obaveze provođenja efikasne istrage, Sud ponavlja da je to obaveza sredstava, a ne rezultata. Iako ovaj zahtjev ne zahtijeva da svi krivični postupci moraju završiti osuđujućom presudom, pa čak i izricanjem određene kazne, domaći pravosudni organi ni u kom slučaju ne smiju biti spremni dopustiti da kršenje integriteta ljudi ostane nekažnjeno kako bi se očuvalo povjerenje javnosti u poštivanje načela zakonitosti i izbjeglo svako pojavljivanje saučesništva ili tolerancije nezakonitih radnji. U ovom kontekstu implicira se i zahtjev za ažurnošću i dužnom pažnjom. Bez obzira na ishod postupka, mehanizmi zaštite predviđeni domaćim pravom moraju djelovati u praksi u razumnom vremenskom periodu dopuštajući da se okonča ispitivanje osnovanosti konkretnih slučajeva koji su podneseni vlastima (vidi, između ostalog, MN protiv Bugarske, gore citirano, stav 46-49 i N.Č. protiv Turske, br. 40591/11, stav 96, od 9. februara 2021.).

119. Osim toga, Sud je već potvrdio da prava žrtava zločina, koje su stranke u krivičnom postupku, općenito potpadaju pod član 8 Konvencije. S tim u vezi, Sud ponavlja da, iako je glavna svrha člana 8 zaštita pojedinca od proizvoljnog uplitanja javnih vlasti, i ne smatra se zadovoljnim da naredi Državi da se suzdrži od takvog uplitanja: ovom negativnom opredjeljenju mogu se dodati pozitivne obaveze svojstvene efikasnom poštivanju privatnog ili porodičnog života. Ove obaveze mogu uključivati usvajanje mjera usmjerenih na poštivanje privatnog života čak i u odnosima između pojedinaca (X i Y protiv Holandije, od 26. marta 1985, stav 23, serija A, br. 91). Slijedi da države ugovornice moraju organizirati svoj krivični postupak na takav način da ne ugrožavaju neopravdano život, slobodu ili sigurnost svjedoka, a posebno žrtava pozvanih da svjedoče. Stoga se interesi odbrane moraju odvagati u odnosu na interese svjedoka ili žrtava pozvanih da svjedoče (Doorson protiv Holandije, 26. marta 1996, stav 70, Izvještaji o presudama i odlukama 1996. II). Štaviše, krivični postupak u vezi s krivičnim djelima seksualne prirode žrtva često doživljava kao teškoću, posebno kada se ona suočava protiv svoje volje s okrivljenim i u predmetu koji se odnosi na maloljetnika (SN protiv Švedske, br. 34209 /96, stav 47, ESLJP 2002 V, i Aigner protiv Austrije, br. 28328/03, stav 35, od 10. maja 2012.). Shodno tome, u kontekstu takvog krivičnog postupka, mogu se poduzeti posebne zaštitne mjere za zaštitu žrtava (*Y. protiv Slovenije, gore citirano, st. 103. i 104.*). Dotične odredbe podrazumijevaju odgovarajuću brigu o žrtvi tokom krivičnog postupka, s ciljem da se zaštiti od sekundarne viktimizacije (*Y. protiv Slovenije, citirano gore, st. 97 i 101, A i B protiv Hrvatske, br. 7144 / 15, stav 121, od 20. juna 2019. i N.Č. protiv Turske, citirano gore, stav 95*).

120. Sud primjećuje da sve ove pozitivne obaveze proizilaze i iz odredbi drugih međunarodnih instrumenata (vidi tačke 63, 64, 65 i 69 gore). Sud

posebno podsjeća da Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici obavezuje ugovorne strane da poduzmu zakonodavne i druge mjere potrebne za zaštitu interesa prava žrtava, posebno radi zaštite žrtava od rizika zastrašivanja i ponovne viktimizacije, kako bi im se omogućilo da budu saslušani i da iznesu svoje stavove, potrebe i zabrinutosti, te da ih razmotre, i na kraju im daju mogućnost, ako to dopušta važeći domaći zakon, da svjedoče bez prisustva navodnog počinitelja. Osim toga, Europska direktiva od 25. oktobra 2012. godine kojom se utvrđuju minimalni standardi u pogledu prava, podrške i zaštite žrtava zločina predviđa da žrtve rodno zasnovanog nasilja imaju koristi od posebnih mjera zaštite zbog svoje posebne izloženosti zastrašivanju i odmazdi.

121. Vraćajući se na okolnosti ovog predmeta, Sud prije svega primjećuje da talijanski zakon kažnjava silovanje, bilo da je izvršeno nasiljem, prijetnjama ili zloupotrebom ovlaštenja, iskorištavanjem žrtvinog stanja inferiornosti ili lukavstva. Osim toga, Krivični zakon predviđa strožije kazne za seksualno grupno nasilje (vidi tačke 52-54 gore). Stoga se talijanska Država ne može kriviti za nedostatak zakonodavnog okvira za zaštitu prava žrtava seksualnog nasilja.

122. Pitanje je stoga da se utvrdi da li je podnositeljica predstavke imala koristi od djelotvorne zaštite svojih prava kao pretpostavljene žrtve i da li je mehanizam predviđen talijanskim krivičnim pravom u ovom predmetu toliko manjkav da predstavlja kršenje njenih pozitivnih obaveza koje su bile u nadležnosti tužene Države. Sud ne mora ići dalje. Nije pozvan da odlučuje o navodima o posebnim greškama ili propustima u istrazi; ne može zauzeti mjesto domaćih vlasti u procjeni činjenica u predmetu; niti može presuditi o krivičnoj odgovornosti navodnih agresora (*M.C. protiv Bugarske, citirano gore, stav 168*).

123. U pogledu efikasnosti istrage, Sud napominje na početku da su vlasti, nakon izvještaja Careggi centra za borbu protiv nasilja kojem se podnositeljica predstavke obratila, automatski pokrenule istragu četiri dana nakon događaja. Podnositeljica predstavke je saslušana bez odlaganja, a sedmorica muškaraca umješanih na osnovu njene izjave odmah su zadržani u pritvoru, uključujući i D.S. čija je stvarna implikacija naknadno isključena iz postupka. Potom je devet mjeseci trajao istražni postupak, nakon čega su osumnjičeni izvedeni pred Sud. Istražitelji su posebno organizirali postupak za identifikaciju osumnjičenih i proveli nekoliko tehničkih vještačenja, posebno kako bi pronašli biološke tragove u automobilu i na odjeći podnositeljice predstavke, te rekonstruirali njeno kretanje i kretanje osumnjičenih, između ostalog, pregled telefonskih zapisa i terminala koje aktiviraju telefoni dotičnih strana (vidi tačke 14. i 15. gore). Zatim su tokom postupka saslušani brojni svjedoci koje su pozvale stranke, kao i vještaci, sedmorica optuženih i podnositeljica predstavke. Sveukupno, krivični postupak je trajao oko sedam godina za dva nivoa nadležnosti.

124. Uzimajući u obzir sve elemente postupka, Sud ne može smatrati da su vlasti bile pasivne ili da nisu izvršile dužnost marljivosti i zahtjeve brzine

potrebne za procjenu svih okolnosti slučaja (vidi, obratno, između ostalog, MN protiv Bugarske, citirano gore, stav 49). S tim u vezi, Sud ponavlja da je potrebno procijeniti poštivanje proceduralne obaveze na osnovu nekoliko bitnih parametara, kao što je brzo otvaranje istrage čim su vlasti obaviještene o činjenicama, sposobnost ove istrage da pažljivo i na objektivan i nepristrasan način analizira sve relevantne elemente, dovede do utvrđivanja činjenica i omogući identifikaciju i - ako je potrebno - sankcioniranje odgovornih. Ovi parametri su međusobno povezani i ne uzimaju se odvojeno i ne predstavljaju sam sebi cilj. Sve su to kriteriji koji, zajedno, omogućuju procjenu stepena efikasnosti istrage (*SM protiv Hrvatske, [Vv], br. 60561/14, st. 312-320, od 25. juna 2020. i N Ç. V. Turska, citirano gore, stav 97*).

125. Sud, osim toga, primjećuje da podnositeljica predstavke ne navodi da je vođenje istrage obilježeno očiglednim nedostacima i odlaganjima ili da su vlasti zanemarile istražne radnje. Ona tvrdi da je način na koji su istraga i suđenje sprovedeni bili za nju traumatični i da je odnos vlasti prema njoj narušio njen lični integritet. Ona se posebno žali na uslove pod kojima je ispitivana tokom krivičnog postupka i osporava argumente na koje su se sudije oslonile prilikom donošenja svojih odluka u ovom predmetu.

a) Saslušanja podnositeljice predstavke

126. Što se tiče saslušanja podnositeljice predstavke, Sud primjećuje na početku da su se pravosudni organi suočili sa dvije kontradiktorne verzije činjenica i da su direktni dokazi kojima su raspolagali uglavnom počivali na izjavama podnositeljice predstavke u njenom svojstvu svjedoka. Također se napominje da su izvještaj ginekološkog pregleda i zaključci svih brojnih tehničkih vještačenja koje su proveli istražitelji otkrili nekoliko kontradikcija u pogledu činjenica koje je podnositeljica predstavke iznijela u svojstvu glavnog svjedoka (stavovi 31-32 gore).

127. U ovim okolnostima, Sud smatra da je uslov pravičnog suđenja zahtijevao da odbrana dobije priliku da unakrsno ispita podnositeljicu predstavke u svojstvu glavnog svjedoka optužbe, s obzirom da nije bila maloljetna i da nije bila u situacija posebne ranjivosti koja zahtijeva pojačane mjere zaštite (*vidi, mutatis mutandis, B. protiv Rumunije, br. 42390/07, st. 50. i 57., od 10. januara 2012*). U tom smislu podsjeća da postojanje dvije nepomirljive verzije činjenica mora apsolutno dovesti do procjene vjerodostojnosti izjava pribavljenih od obje strane u svjetlu okolnosti slučaja, koje se moraju propisno provjeriti (*vidi, mutatis mutandis, MC protiv Bugarske, gore citirano, stav 177*).

128. Činjenica ostaje da Sud mora utvrditi jesu li domaće vlasti uspjele uspostaviti pravičnu ravnotežu između interesa odbrane, posebno prava optuženih da navode i ispituju svjedoke koje se navode u članu 6 stav 3, i prava koja su navodnoj žrtvi zagarantovana članom 8. Način na koji je žrtva seksualnog nasilja ispitana mora omogućiti da se postigne pravična ravnoteža između ličnog integriteta i dostojanstva osobe i prava na odbranu

garantovano okrivljenim. Iako će optuženi moći da se brane osporavanjem vjerodostojnosti navodne žrtve i isticanjem bilo kakvih nedosljednosti u njenom svjedočenju, unakrsno ispitivanje ne smije se koristiti kao sredstvo za zastrašivanje ili ponižavanje navodne žrtve. (*vidi Y. v. Slovenija, citirano gore, stav 108*).

129. Sud prije svega primjećuje da ni u jednom trenutku, niti tokom preliminarnih istraga niti tokom suđenja, nije došlo do direktnog sukoba između podnositeljice predstavke i navodnih počinilaca nasilja koje je otkrila. Što se tiče ispitivanja kojima je podnositeljica predstavke bila podvrgnuta tokom preliminarnih istraga, Sud je primijetio da je policija podnositeljicu predstavke saslušala u dva navrata, tj., 30. jula 2008. godine u Firenci, kada su istražitelji uzeli njene prve izjave i snimili njenu tužbu i 31. jula 2008. godine u Raveni, gradu u kojem je podnositeljica predstavke bila na godišnjem odmoru, kada je morala identificirati osumnjičene pomoću fotografija. Osim toga, 16. septembra 2008. Podnositeljicu predstavke pozvalo je Tužilaštvo koje ju je ispitalo, a zatim je naložilo dalje istražne radnje.

130. Sud je razmotrio zapisnike s ročišta; nije otkrio ni nepoštovanje ili zastrašujući stav istražnih organa, niti bilo kakve korake kojima je cilj obeshrabriti podnositeljicu predstavke ili usmjeriti dalju istragu. Smatra da su pitanja postavljena podnositeljici predstavke bila relevantna i da su imala za cilj da dobiju rekonstrukciju činjenica koje su uzete u obzir, kao i njene argumente i gledišta, i da omoguće uspostavljanje potpunog spisa istrage u svrhu nastavka sudskog postupka. Iako je nesumnjivo bolno za podnositeljicu predstavke s obzirom na situaciju, modaliteti ročišta provedenih tokom istrage ne mogu se smatrati da su podnositeljicu predstavke izložili neopravdanoj traumi ili nesrazmjernom miješanju u njen intimni i privatni život.

131. Što se tiče suđenja, podnositeljica predstavke je ispitana tokom ročišta od 8. februara i 13. maja 2011. Sud u tom pogledu primjećuje da se mogla pozvati na član 392. ZKP-a koji je bio na snazi u to vreme i zatražiti da bude ispitana u kontekstu dokaznog incidenta, tj., *ad hoc* rasprave održane na Vijeću (*vidi tačku 55 gore*). Međutim, kako podnositeljica predstavke nije bila maloljetna i nije zatražila zatvorenu sjednicu na osnovu člana 472. ZKP-a, postupak je održan javno. Međutim, predsjedavajući sudija odlučio je zabraniti novinarima u prostoriji da ih snimaju, posebno radi zaštite privatnosti podnositeljice predstavke. Osim toga, on je u više navrata intervenisao tokom unakrsnog ispitivanja podnositeljice predstavke, prekidajući branioce kada su im postavljali suvišna ili lična pitanja ili kada su postavljali pitanja nevezana za činjenice. On je takođe naložio kratke prekide ročišta za odmor kako bi podnositeljici predstavke omogućio oporavak od emocija.

132. Sud nema sumnje da je podnositeljica predstavke postupak u cjelini doživjela kao posebno bolno iskušenje, posebno jer je podnositeljica predstavke morala ponavljati svoje svjedočenje u više navrata, što je, uostalom, trajalo više od dvije godine, da odgovori na uzastopna pitanja

istražitelja, Tužilaštva i osam advokata odbrane. Sud je dalje primijetio da ovaj potonji nisu oklijevali kako bi podrivali kredibilitet podnositeljice predstavke, ispitivali je o ličnim pitanjima koja se tiču njenog porodičnog života, njene seksualne orijentacije i njenih intimnih izbora, ponekad nepovezanih s činjenicama., što je suprotno ne samo principima međunarodnog prava u pogledu zaštite prava žrtava seksualnog nasilja, nego i na italijanskom krivičnom pravu (vidi gore stav 57).

133. Bez obzira na to, s obzirom na stav koji su zauzeli tužilac i predsjednik Suda, kao i na mjere koje je ovaj potonji poduzeo kako bi zaštitio privatnost dotične osobe s ciljem da spriječi branitelje da je ocrne ili naruše nepotrebno tokom unakrsnog ispitivanja, Sud ne može javnim organima nadležnim za postupak pripisati odgovornost za posebno teško iskušenje podnositeljice predstavke, niti smatrati da nisu uspjeli da obezbijede da lični integritet podnositeljice predstavke bude pravilno zaštićen tokom tok suđenja (*a contrario, gore citirano Y. protiv Slovenije, stav 109*).

b) Sadržaj sudskih odluka

134. Sud sada mora ispitati da li je sadržaj sudskih odluka donesenih u kontekstu postupka podnositeljice predstavke i obrazloženje oslobađajuće presude optuženih povrijedilo pravo podnositeljice na poštivanje njenog privatnog života i slobode, i seksualne orijentacije i da li su je izložili sekundarnoj viktimizaciji.

135. Što se tiče razloga za sudske odluke, Sud još jednom podsjeća da njegova uloga nije da se izjasni o navodima o posebnim greškama koje su počinile vlasti, niti da presuđuje o krivičnoj odgovornosti navodnih agresora. Shodno tome, on neće zauzeti mjesto domaćih vlasti u procjeni činjenica slučaja. S druge strane, na njemu je da utvrdi jesu li obrazloženja koja su slijedili sudovi i korišteni argumenti doveli do prepreke pravu podnositeljice predstavke na poštivanje njenog privatnog života i ličnog integriteta, te jesu li prekršili pozitivne obaveze svojstvene članu 8. Konvencije (*vidi, mutatis mutandis, Sanchez Cardenas protiv Norveške, br. 12148/03, stav 33-39, od 4. oktobra 2007. i Carvalho Pinto de Sousa Morais protiv Portugala, br. 17484 /15, stav 33 -36, od 25. jula 2017*).

136. Međutim, Sud je primijetio nekoliko odlomaka presude Apelacionog suda u Firenci koji dočaravaju lični i intimni život podnositeljice predstavke i koji krše prava koja proizilaze iz člana 8. Posebno smatra neopravdanim upućivanje Apelacionog suda na crveno donje rublje koje je podnositeljica predstavke „pokazala“ tokom večeri, kao i komentare koji se tiču biseksualnosti podnositeljice predstavke, romantičnih odnosa i povremenih seksualnih odnosa prije činjenica (vidi tačke 41 i 42 gore). Slično, Sud smatra neprimjerenim razmatranja u vezi s "ambivalentnim stavom podnositeljice predstavke prema seksu", do kojih Apelacioni sud dolazi, između ostalog, zbog odluka podnositeljice u umjetničkim pitanjima. Stoga, Apelacioni sud među ovim sumnjivim

odlukama spominje i njen izbor da prihvati da učestvuje u kratkom filmu L.L.-a uprkos njegovoj nasilnoj i eksplicitno seksualnoj prirodi (vidi tačku 46. gore), bez i s pravom - činjenice da je pisao i režirao spomenuti kratki film se ni na koji način ne komentira niti smatra indikativnim za L.L.-ov odnos prema seksu. Osim toga, Sud smatra da je ocjena o odluci podnositeljice predstavke da iznese činjenice, koje bi prema Apelacionom sudu proizašle iz želje da se "stigmatizira" i potisne "upitni trenutak krhkosti i slabosti", baš kao i pozivanje na „nelinearni život“ dotične osobe (ibidem), također je za žaljenje i irelevantno.

137. Sud smatra, za razliku od Vlade, da gore navedeni argumenti i razmatranja Apelacionog suda nisu bili korisni u procjeni vjerodostojnosti podnositeljice predstavke, pitanje koje se moglo ispitati u svjetlu brojnih objektivnih rezultata postupka, niti su odlučujući za rješavanje predmeta (*vidi, mutatis mutandis, gore citirano Sanchez Cardenas, stav 37*).

138. Sud priznaje da je u ovom predmetu pitanje vjerodostojnosti podnositeljice predstavke bilo posebno važno, te je spreman prihvatiti činjenicu da se pozivanje na njene ranije odnose s jednim ili drugim optuženim ili na neko njeno ponašanje tokom veče, moglo biti opravdano. Ipak, ne vidi se kako bi porodično stanje podnositeljice predstavke, njeni sentimentalni odnosi, njena seksualna opredjeljenja ili čak odabir odjeće, kao i predmet njenih umjetničkih i kulturnih aktivnosti mogli biti relevantni za procjenu vjerodostojnosti žene i krivičnu odgovornost optuženih. Stoga se ne može smatrati da su navedeni napadi na privatnost podnositeljice predstavke i na sliku podnositeljice predstavke opravdani potrebom da se garantuje pravo na odbranu optuženih.

139. Sud smatra da pozitivne obaveze zaštite navodnih žrtava rodno zasnovanog nasilja također nameću obavezu zaštite njihovog imidža, dostojanstva i privatnosti, uključujući i neotkrivanje informacija i privatnosti. Ova obaveza je takođe inherentna u sudskoj funkciji i proizilazi iz nacionalnog prava (vidi tačke 57. i 62 gore), kao i iz različitih međunarodnih tekstova (vidi stavove 65, 68 i 69 gore). U tom smislu, sposobnost sudija da se slobodno izražavaju u odlukama, što je manifestacija diskrecione moći sudija i načela nezavisnosti sudstva, ograničena je obavezom zaštite imidža i privatni život strana u postupku od svake štete.

140. Sud dalje primjećuje da su u sedmom izvještaju o Italiji Komiteta Ujedinjenih naroda za uklanjanje diskriminacije žena i izvještaju GREVIO primijećeni postojanje stereotipa o ulozi žena i otpor talijanskog društva prema pitanju ravnopravnosti spolova. Osim toga, i pomenuti Komitet Ujedinjenih naroda i GREVIO ukazali su na nisku stopu krivičnih postupaka i osuda u Italiji, što je i uzrok nepovjerenja žrtava u pravosudni sistem i u Krivični zakon i razlog slabog prijavljivanja ove vrste kriminala u zemlji (vidi tačke 64-66 gore). Međutim, Sud smatra da jezik i argumenti koje koristi Apelacioni sud prenose predrasude o ulozi žene koje postoje u talijanskom društvu i koje će vjerovatno predstavljati prepreku za učinkovitu

zaštitu prava žrtava, uprkos zadovoljavajućem zakonodavnom okviru (*vidi, mutatis mutandis, Carvalho Pinto de Sousa Morais, gore citirano, stav 54*).

141. Sud je uvjeren da krivično gonjenje i sankcije imaju ključnu ulogu u institucionalnom odgovoru na rodno zasnovano nasilje i u borbi protiv rodne neravnopravnosti. Stoga je od suštinske važnosti da pravosudne vlasti izbjegavaju reproduciranje seksističkih stereotipa u sudskim odlukama, svedu na najmanju moguću mjeru nasilje nad spolom i izlažu žene sekundarnoj viktimizaciji koristeći riječi krivice i moralizirajuće riječi koje će vjerovatno obeshrabriti povjerenje žrtava u pravdu.

142. Shodno tome, priznajući da su domaći organi u ovom predmetu osigurali da su istraga i ročišta provedeni u skladu s pozitivnim obavezama koje proizilaze iz člana 8. Konvencije, Sud smatra da prava i interesi podnositeljice predstavke prema članu 8 nisu bili adekvatno zaštićeni, s obzirom na sadržaj presude Apelacionog suda u Firenci. Slijedi da nacionalni organi nisu štitili podnositeljicu predstavke od sekundarne viktimizacije tokom cijelog postupka, od čega sastavljanje presude čini sastavni dio od najveće važnosti s obzirom na njenu javnu prirodu.

143. Sud stoga odbacuje prigovor Vlade zasnovan na nedostatku statusa žrtve podnositeljice predstavke i zaključuje da je u ovom slučaju došlo do povrede pozitivnih obaveza prema članu 8. Konvencije.

III. O NAVODNOJ POVREDI ČLANA 14. KONVENCIJE

144. Podnositeljica predstavke se takođe žalila da je trpila diskriminaciju na osnovu spola, navodeći da su oslobađajuća presuda njenim napadačima i negativan stav nacionalnih vlasti tokom krivičnog postupka rezultat rodnih predrasuda. Ona se poziva na član 14. Konvencije uzet u vezi s članom 8.

Član 14 glasi:

"Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status."

145. Oslanjajući se posebno na brz i pažljiv odgovor koji su navodno dali nadležni organi na tužbu podnositeljicu predstavke za silovanje, Vlada je tvrdila da ona nije bila žrtva diskriminatornog postupanja.

146. Sud zaključuje da je ova pritužba povezana s onom gore razmotrenom i da se stoga mora isto tako proglasiti prihvatljivom.

147. S obzirom na zaključak do kojeg je došao na temelju člana 8. i obrazloženje koje je s tim u vezi razvijeno (*vidi gore navedene stavove 135-143*), smatra nepotrebnim ispitivati pitanje je li došlo i do povrede člana 14 u ovom predmetu (*vidi, između ostalih presedana, MC protiv Bugarske, citirano gore*).

IV. O PRIMJENI ČLANA 41. KONVENCIJE

148. Prema članu 41. Konvencije,

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije ili njezinih protokola, a unutrašnje pravo određene visoke strane ugovornice omogućava samo djelimičnu odštetu, ako je to potrebno, Sud pruža pravično zadovoljenje oštećenoj strani. "

A. Šteta

149. Podnositeljica predstavke je tražila iznos od 80.000 eura (EUR) za nematerijalnu štetu za koju je smatrala da je pretrpjela i još 30.000 EUR za materijalnu štetu. S tim u vezi, ona traži posebno nadoknadu zdravstvenih i transportnih troškova koje je navodno imala radi liječenja psiholoških poremećaja za koje tvrdi da su posljedica spornih činjenica, univerzitetskih troškova koje je imala, jer joj je zbog njene psihološke poteškoće, stipendija bila ukinuta, kao i troškovi preseljenja koje je imala kako bi pobjegla od napadača.

150. Vlada se usprotivila zahtjevima podnositeljice predstavke.

151. Sud ne vidi uzročno -posljedičnu vezu između utvrđene povrede i navodne materijalne štete. Stoga odbija zahtjev postavljen u tom pogledu. S druge strane, smatra da je podnositeljica predstavke morala doživjeti nevolju i pretrpjeti psihičku traumu, barem djelomično, zbog propusta vlasti u provođenju mjera za zaštitu prava navodnih žrtava nasilja u njenom pogledu. Odlučujući na pravičnoj osnovi, dosudio joj je 12.000 EUR za nematerijalnu štetu.

C. Troškovi i izdaci

152. Podnositeljica predstavke je tražila 25.600 eura (EUR) za troškove i izdatke za koje tvrdi da su nastali u postupku pred Sudom.

153. Vlada smatra da podnositeljica predstavke nije dokazala da je zaista imala dotične troškove.

154. Prema sudskoj praksi Suda, podnositeljica predstavke može zahtijevati naknadu svojih troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je utvrđena njihova stvarnost, njihova potreba i njihov razuman postotak. U ovom predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje posjeduje i gore navedene kriterije, Sud smatra razumnim dosuditi podnositeljici predstavke iznos od 1.600 EUR za postupak koji se pred njim vodi.

D. Zatezne kamate

155. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske centralne banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD,

1. *Spaja* s pitanjem osnovanosti prethodni prigovor Vlade zasnovan na statusu žrtve i *odbacuje* ga;
2. *Proglašava* jednoglasno predstavku prihvatljivom;
3. *Utvrdjuje*, sa šest glasova za i jednim glasom protiv, da je došlo do povrede člana 8. Konvencije;
4. *Zaključuje* jednoglasno da nema potrebe razmatrati pritužbu podnesenu prema članu 14. Konvencije;
5. *Utvrdjuje*, sa šest glasova za i jednim protiv,
 - a) da tužena država isplati podnositeljici predstavke, u roku od tri mjeseca od datuma pravosnažnosti presude u skladu s članom 44. stav 2. Konvencije, slijedeće iznose:
 - i. 12.000 EUR (dvanaest hiljada eura), uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati, na ime nematerijalne štete
 - ii. 1.600 EUR (hiljadu šest stotina eura), plus bilo koji iznos koji podnositeljica prijave može platiti kao porez na ovu sumu, za troškove i izdatke;
 - b) da se od isteka prethodno navedena tri mjeseca do isplate gore navedenog iznosa plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske centralne banke tokom perioda neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
6. *Odbacuje* jednoglasno ostatak predstavke za pravičnu naknadu.

Sastavljeno na francuskom jeziku, a zatim otpravljeno u pisanom obliku 27. maja 2021. godine, u skladu s članom 77, stavovima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Liv Tigerstedt
Zamjenik sekretara

Ksenija Turković
Predsjednik

U prilogu ove presude je, u skladu s članovima 45. stav 2. Konvencije i 74. stav 2. Poslovnika Suda, izjava o izdvojenom mišljenju sudije Wojtyczek.

Parafirali K.T.U.
L.T.

IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE WOJTYCZEKA

1. Ne mogu se složiti sa stavom većine da je došlo do povrede člana 8 Konvencije u ovom predmetu.
2. Podnositeljica predstavke se posebno žali na sadržaj odluka koje su u njenom slučaju donijeli nacionalni sudovi. Većina postavlja ovaj problem na sijedeći način u stavu 134 presude:

"Sud sada mora ispitati da li je sadržaj sudskih odluka donesenih u kontekstu postupka podnositeljice predstavke i obrazloženje oslobađajuće presude optuženima povrijedilo pravo podnositeljice na poštivanje njenog privatnog života i njene seksualne slobode i da li su je izložili sekundarnoj viktimizaciji. "

Iz obrazloženja ove presude (stavovi 135. do 141.) proizilazi da se sadržaj sudskih odluka doživljava - i to s pravom - kao miješanje u sferu privatnog života podnositeljice predstavke, zaštićenog članom 8. Konvencije. Logično, povreda koju je utvrdila većina trebala je predstavljati kršenje negativnih obaveza prema članu 8 Konvencije. Međutim, u paragrafu 143 većina "zaključuje da je u ovom slučaju došlo do povrede pozitivnih obaveza prema članu 8 Konvencije" (naglasak dodat). Teško je prihvatiti takav pristup.

3. Većina u paragrafu 142 izražava slijedeće gledište:

"Shodno tome, priznajući da su domaći organi u ovom predmetu osigurali da su istraga i ročišta provedeni u skladu s pozitivnim obavezama koje proizlaze iz člana 8. Konvencije, Sud smatra da su prava i interesi podnositeljice predstavke proizašli iz člana 8 nisu bili adekvatno zaštićeni s obzirom na sadržaj presude Apelacionog suda u Firenci. Slijedi da nacionalni organi nisu štitili podnositeljicu predstavke od sekundarne viktimizacije tokom cijelog postupka, od čega sastavljanje presude čini sastavni dio od najveće važnosti s obzirom na njenu javnu prirodu. "

Napominjem da je druga rečenica ovog stava, u kojoj se navodi da nacionalne vlasti nisu zaštitile podnositeljicu predstavke od sekundarne viktimizacije tokom cijelog postupka, u logičkoj suprotnosti s prvom, koja kaže da su nacionalne vlasti u ovom predmetu osigurale da istraga i postupak budu vođeni u skladu s pozitivnim obavezama koje proizlaze iz člana 8. Konvencije.

4. Ovaj predmet po svojoj suštini dotiče najintimniju sferu života podnositeljice predstavke i optuženih. Nacionalni sudovi morali su utvrditi činjenične okolnosti velike složenosti, inherentno pitanje privatnosti, i procijeniti pitanje pristanka navodne žrtve. Oni su također morali, prije svega, definirati "opseg" relevantnih okolnosti slučaja. Vršeci svoju moć u ovoj stvari, Apelacioni sud u Firenci smatrao je da je za ispitivanje krivičnog predmeta neophodno utvrditi određene činjenične elemente koji pripadaju širem kontekstu, uključujući događaje koji su prethodili ili slijedili dotična djela, zadržani u tačkama optužnice optužnice. Osim toga, Apelacioni sud je morao - *volens nolens* - procijeniti činjenice slučaja u

njihovom specifičnom kulturnom kontekstu, kontekstu današnjeg talijanskog društva.

Valja napomenuti da je Apelacioni sud u Firenci u obrazloženju svoje presude počeo ispitivati pravna pitanja pokrenuta u žalbenom postupku sljedećim obrazloženjem:

"Slučaj se mora izvući prije svega iz konteksta koji odvlači pažnju, okružen emocionalnim i medijskim uticajem koji je očito obojio činjenice u to vrijeme, jer je u ovom slučaju potrebno ostaviti po strani moralističke prosudbe ili etičke predrasude i koncentrirati samo pažnju - slijedeći strogost dotične odluke - na osporeno djelo i na postojanje njegovih bitnih, subjektivnih i objektivnih elemenata. "

Čini se da pristup nacionalnog sudije nije obojen arbitrarnošću. Osuđujući navodi moraju se čitati u kontekstu svih argumenata na kojima se temelje osnove za oslobađajuću presudu. Pristup koji je usvojila većina može dovesti do dovođenja u pitanje prava odbrane, koja mogu imati legitimni interes, s obzirom na povoljnu sudsku odluku, u utvrđivanju tokom postupka određenih vrlo osjetljivih činjeničnih elemenata koji se odnose na privatnost, i kako bi se oni potvrdili u razlozima donesene presude.

5. Većina je kritikovala italijanske sudije na slijedeći način (vidi stav 140. presude): "jezik i argumenti koje koristi Apelacioni sud prenose predrasude o ulozi žena koje postoje u italijanskom društvu". Međutim, ova kritika nije potkrijepljena nijednim argumentom. Posebno nije objašnjeno koje predrasude o ulozi žena ima Apelacioni sud. Također napominjem da je u ovom slučaju Apelacioni sud u Firenci odlučio u Vijeću od tri sudije koje ispunjavaju kriterije rodne ravnoteže (dvije žene, od kojih sudija izvjestilac, i jedan muškarac).

6. Većina osuđuje u paragrafu 141 „izjave krivice i moraliziranja koje bi mogle obeshrabriti povjerenje žrtava u pravosudni sistem“. Ovaj prijekor daje dvije primjedbe. Prvo, osuđujući navodi (citirani u paragrafu 136, ali izvučeni iz konteksta) su činjenični prijedlozi, a ne vrijednosni sudovi. Većina ne objašnjava zašto se ove činjenične tvrdnje kvalifikuju kao "primjedbe krivice i moraliziranja". Drugo, izrazi koje Sud koristi sami po sebi predstavljaju "opaske krivice i moraliziranja", ovog puta upućene italijanskim sudijama. Štaviše, nisu pogodni za poticanje povjerenja u pravdu.

7. Većina u paragrafu 141, u *obiter dicta*, izražava sijedeće stajalište: „Sud je uvjeren da krivično gonjenje i sankcije igraju ključnu ulogu u institucionalnom odgovoru na rodno zasnovano nasilje i u borbi protiv rodne nejednakosti“.

U liberalnoj demokratiji, Krivični zakon trebao bi biti *l'ultima ratio Rei Publicae* (vidi moje djelomično suprotno mišljenje dodano L.R. protiv Sjeverne Makedonije, br. 38067/15, 23. januara 2020.). Iako je krivično pravo bitan instrument u borbi protiv nasilja, njegovu ulogu u borbi protiv nejednakosti ne treba precijeniti. U ovom predmetu, Sud nastavlja da izražava svoj izbor u korist kulture kažnjavanja kao glavnog instrumenta u borbi protiv različitih kršenja ljudskih prava (uporedite i sa stavom 20.

PRESUDA J.L. PROTIV ITALIJE

djelimično suprotnog mišljenja, a djelimično se slaže i sudija Koskelo, pridružili su se sudije Wojtyczek i Sabato, pridruženi presudi Penati protiv Italije, br. 44166/15, od 11. maja 2021). Usvojeni pristup pojačava "neliberalni vjetar koji puše u Strazburu", koji je sjajno osudio sudija Pinto de Albuquerque u svom izdvojenom mišljenju priloženom uz presudu u predmetu Chernega i drugi protiv Ukrajine, br.74768/10, od 18. juna 2019).